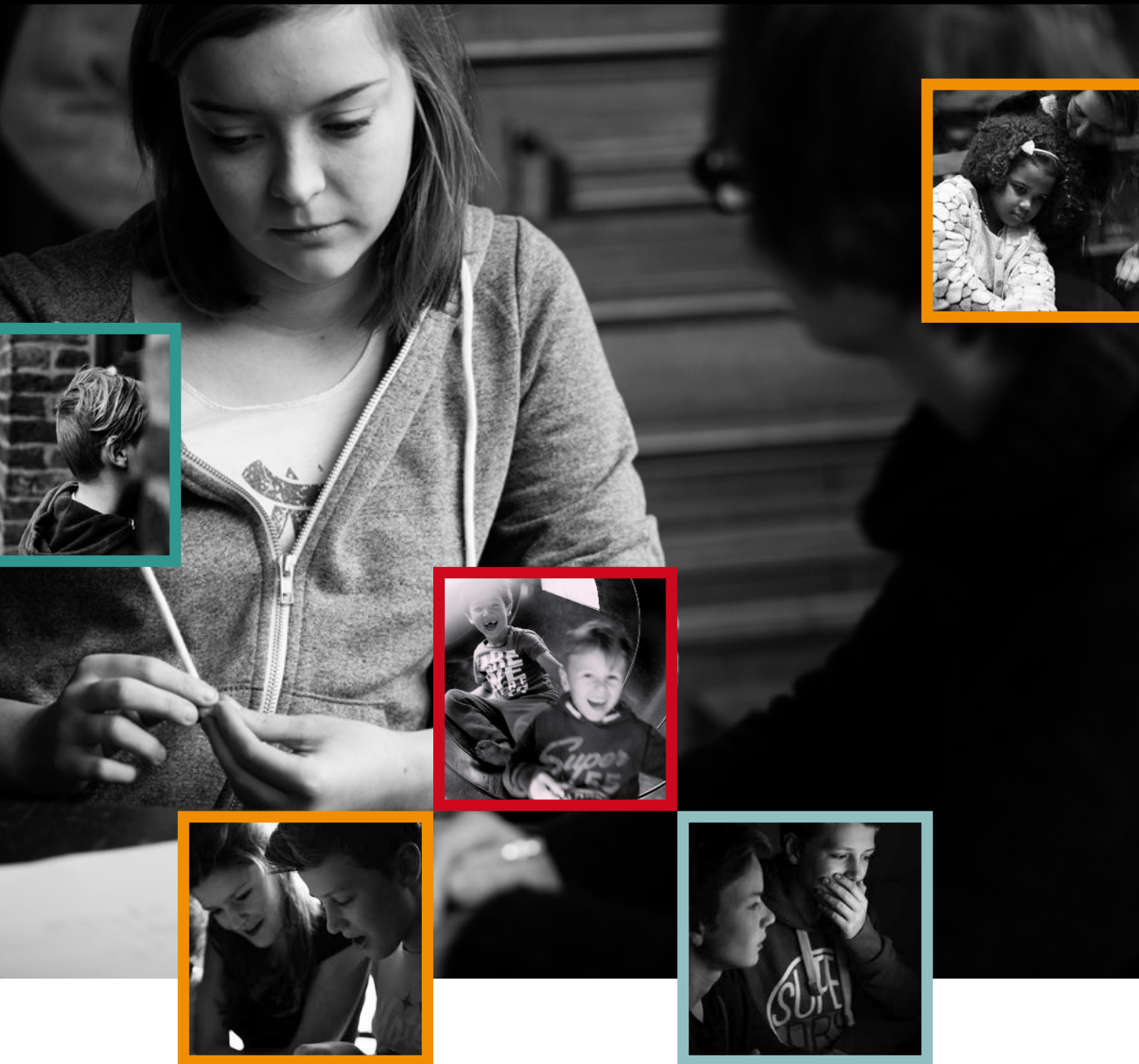


# 2019

# Memorandum



Vlaanderen, België en Europa  
kunnen het verschil maken

Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst





# Inhoud

## Verkiezingen 2019: voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst **5**

### 1. Ga voor sterke kinderrechteninstrumenten op alle beleidsniveaus **7**

### 2. Vlaamse bevoegdheden **9**

- 2.1. Maak de Commissie Leerlingenrechten bevoegd voor definitieve uitsluitingen 9
- 2.2. Richt een Kenniscentrum Pesten op 10
- 2.3. Breid de maximumfactuur uit naar het secundair onderwijs 12
- 2.4. Zorg voor complementaire en meer rechtszekere wegen naar inclusief onderwijs 13
- 2.5. Zorg dat elke jongere snel kan rekenen op de jeugdhulp die hij nodig heeft 14
- 2.6. Zorg voor genoeg crisisjeugdhulp met directe toegang voor kinderen 16
- 2.7. Maak werk van continuïteit in de hulpverlening, ook voor de +18-jarigen 17
- 2.8. Zorg voor opvang en begeleiding van minderjarige slachtoffers van tienerpooiers 18
- 2.9. Garandeer dat elk kind dat recht heeft op een PAB, dat PAB ook krijgt 19
- 2.10. Maak kinderopvang betaalbaar, bereikbaar én bruikbaar 20
- 2.11. Zorg dat het groeppakket voor gezinnen met een laag inkomen de minimale kost van elk kind dekt 21
- 2.12. Ga voor een actieplan dak- en thuisloosheid 2.0 op kindformaat 23
- 2.13. Geef jongeren vanaf 16 jaar gemeentelijk stemrecht 24
- 2.14. Beschouw culturele en levensbeschouwelijke verschillen tussen kinderen als gewoon 25
- 2.15. Hanteer de kindnorm in het mobiliteitsbeleid 26

### 3. Federale bevoegdheden **29**

- 3.1. Geef kinderen vanaf 12 jaar de kans om partij te worden in procedures 29
- 3.2. Garandeer kinderen toegang tot informatie over hun afstamming 30
- 3.3. Maak Comité P kindvriendelijk 32
- 3.4. Werk een gedifferentieerd beleid uit voor gezinnen met kinderen in een precaire verblijfssituatie 33
- 3.5. Maak gezondheidszorg kosteloos voor kinderen 35
- 3.6. Laat jongeren met psychische problemen nooit gedwongen opnemen in de volwassenpsychiatrie 36

### 4. Europese bevoegdheden **37**

- 4.1. Laat wetgeving, beleid en praktijk stroken met de veranderde realiteit van interlandelijke adoptie 37
- 4.2. Maak strikte regels over hormoonverstorende stoffen 38
- 4.3. Werk minimumnormen uit voor opvang en ondersteuning van kinderen op de vlucht en leef ze na 39



# Verkiezingen 2019: voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst



In 2019 trekken veel Vlamingen naar de stembus voor de regionale, federale en Europese verkiezingen. 1,3 miljoen Vlaamse burgers blijven elke keer thuis als er verkiezingen zijn: kinderen en jongeren hebben geen stemrecht.

Dat kinderen en jongeren iets te vertellen hebben, stellen wij op het Kinderrechtencommissariaat elke dag vast. In ons memorandum laten we vooral de vele signalen spreken die onze klachtenlijn opvangt. We stellen maatregelen voor om kinderen en jongeren in Vlaanderen tot hun recht te laten komen.





# 1. Ga voor sterke kinderrechten-instrumenten op alle beleidsniveaus

Zorg voor sterke Vlaamse, federale en lokale kinderrechteninstrumenten. Vlaanderen investeerde al in sterke kinderrechteninstrumenten. We missen een gelijkaardige structurele inbedding van kinderrechten op lokaal en federaal niveau. Waarom geen federaal coördinerend minister Kinderrechten, of een nationaal kinderrechtenbeleidsplan, kinderrechtenindicatoren in de stadsmonitor, screening van het jeugd- en kinderrechtenbeleid in de lokale strategische meerjarenplanning?

## Kinderrechten doorkruisen alle beleidsdomeinen en -niveaus

De klachten bij onze Klachtenlijn illustreren dat toezicht op de rechten van het kind lokale, Vlaamse én federale materie is. Kinderrechten doorkruisen verschillende beleidsniveaus en beleidsdomeinen. Overleg, onderlinge afstemming en kinderrechteninstrumenten helpen respect voor kinderrechten structureel in te bedden op alle beleidsniveaus en beleidsdomeinen.

Vlaanderen investeerde in een coördinerend Vlaams minister Kinderrechten, een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan, kinderrechtenindicatoren, aanspreekpunten jeugd- en kinderrechtenbeleid, kind- en jongereneffectrapporten, middelen voor organisaties die zich inzetten voor een of meer kinderrechten, kinderrechteneducatie. Er zijn plannen om werk te maken van budgetoverzichten.

Lokaal en federaal missen we een gelijkaardige structurele inbedding van kinderrechten.

### Neem maatregelen op alle terreinen

- Blijf het lokaal jeugdbeleid opvolgen. Ga voor een éénmeting jeugdbeleid in lokale besturen na de nulmeting 'Lokaal jeugdbeleid in een nieuwe context van strategische meerjarenplanning'. En zet de nodige beleidsstappen als blijkt dat het lokaal jeugdbeleid erop achteruit gaat.
- Versterk het label kindvriendelijke steden en gemeenten door meer netwerking, innovatie en expertise.
- Blijf gaan voor een stads- én gemeentemonitor en geef kinderrechtenindicatoren daar een plaats in.

Het VN-Kinderrechtencomité vraagt blijvende actieplannen voor kinderrechten (§8). Het dringt aan op gecoördineerd federaal beleid. Het vraagt het kinderrechtenbeleid beter onderling af te stemmen op verschillende beleidsniveaus, ook lokaal (§9). Het vraagt een kinderrechtenbenadering in de begroting (§10) met aandacht voor kinderen in kwetsbare situaties en voor verschillen tussen jongens en meisjes. Er blijft ook betere gegevensverzameling nodig (§11). Tot slot dringt het VN-Kinderrechtencomité erop aan een onafhankelijke mensenrechteninstelling op te richten (§12).

## Meer informatie

- Departement Cultuur, Jeugd en Media, *Lokaal jeugdbeleid in een nieuwe context van strategische meerjarenplanning*, 2017, [http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/eenmeting\\_lokaal\\_jeugdbeleid.pdf](http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/eenmeting_lokaal_jeugdbeleid.pdf)
- Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 5 (2003): *General Measures of Implementation of the Convention on the Rights of the Child*, [https://tbinternet.ohchr.org/\\_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fGC%2f2003%2f5&Lang=en](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fGC%2f2003%2f5&Lang=en)



- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies 2017-2018/9, *Jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan krijgt reliëf maar mag integraal karakter niet verliezen*, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jkp-krijgt-meer-reliëf-maar-mag-integraal-karakter-niet-verliezen>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_1.pdf)





## 2. Vlaamse bevoegdheden

### 2.1. Maak de Commissie Leerlingenrechten bevoegd voor definitieve uitsluitingen

Het Kinderrechtencommissariaat is bezorgd over de vele definitieve uitsluitingen op scholen. Een analyse van onze klachten leert dat een beperkt aantal uitsluitingen terecht is. We blijven ook vaststellen dat beroepscommissies definitieve uitsluitingen bevestigen, zelfs als de beslissing niet strookt met de decretale en reglementaire onderwijsbepalingen en met het schoolreglement.

Daarom vraagt het Kinderrechtencommissariaat om de bevoegdheid van de Commissie Leerlingenrechten uit te breiden, zodat de Commissie ook definitieve uitsluitingen kan toetsen aan de onderwijsregelgeving.

### Betere rechtsbescherming voor leerlingen bij definitieve uitsluiting

Het Kinderrechtencommissariaat is al jaren bezorgd over de vele definitieve uitsluitingen in het secundair onderwijs. In het schooljaar 2016-2017 sloten scholen 3.600 leerlingen definitief uit. Een analyse van de klachten leert dat een beperkt aantal uitsluitingen terecht is. Maar veel te vaak zien we dat de sanctie niet in verhouding staat tot de feiten en dat de school het decretaal bepaalde maatregelencontinuüm niet of te weinig toepast. De recente jaarverslagen van de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's) tonen verder dat ook basisscholen leerlingen definitief beginnen uit te sluiten.

Jongeren die hoger scoren op de kansarmoede-indicatoren en leerlingen met een niet-Belgische nationaliteit zijn oververtegenwoordigd bij de definitief uitgesloten leerlingen. Dat sociaal profiel van definitief uitgesloten leerlingen blijft jaar na jaar stabiel. Alle scholen moeten hun maatschappelijke opdracht opnemen voor kwetsbare leerlingen.

#### Geen tuchtprocedure uit goodwill?

Een moeder meldt dat ze telefoon kreeg van de directeur om haar 14-jarige zoon onmiddellijk van school te komen halen. Na zware verbale agressie tegen een leerkracht is haar zoon niet meer welkom op school. Hij moest zijn boeken onmiddellijk afgeven. Moeder vroeg de directeur of hij geen procedure moet volgen. De directeur zei dat niet te doen uit goodwill. Het zou het beste zijn voor haar zoon. Maar als ze geen andere school vinden, zal hij toch de tuchtprocedure starten en het op de officiële manier afhandelen.

In de procedure van een definitieve uitsluiting zijn de rechten van leerlingen nog te weinig beschermd.

Het boezemt leerlingen en ouders weinig vertrouwen in dat het schoolbestuur de beroepscommissie samenstelt. Dat er in de beroepscommissie naast interne ook externe leden zetelen, was een voorzichtige stap vooruit. Maar mensen die nu of vroeger rechtstreeks of zijdelings verbonden zijn of waren met de uitsluitende school of het schoolbestuur, beschouwen we niet als 'externe' leden.

Het Kinderrechtencommissariaat blijft vaststellen dat beroepscommissies definitieve uitsluitingen bevestigen, zelfs als ze niet stroken met de decretale en reglementaire onderwijsbepalingen en met het schoolreglement. De drempel naar de Raad van State is voor ouders veel te hoog.

Daarom vraagt het Kinderrechtencommissariaat de bevoegdheid van de Commissie Leerlingenrechten uit te breiden zodat de Commissie in beroep bevestigde definitieve uitsluitingen kan toetsen aan de onderwijsregelgeving. Dat zal scholen stimuleren om de formele procedures beter te volgen. En de kans verhogen dat fouten in de interne beroepsprocedure rechtgezet worden. Goed voor de rechtsbescherming van leerlingen. Hopelijk gaan scholen dan ook het proportionaliteitsbeginsel meer au sérieux nemen en leerlingen minder snel definitief uitsluiten.

#### **Laat tuchtmaatregelen ook permanent monitoren**

- Zorg voor permanente monitoring van bewarende en tuchtmaatregelen. De onderwijsinspectie is de meest geschikte instantie om die taak op te nemen en waar nodig door te lichten.

Het VN-Kinderrechtencomité is erg bezorgd over de obstakels voor kwaliteitsonderwijs waar kinderen uit sociaal en economisch benadeelde gezinnen of met een migratieachtergrond op botsen. Daardoor zijn die groepen oververtegenwoordigd in technisch en beroepsonderwijs, en in de cijfers over uitsluitingen en schooluitval (§38).

Het VN-Kinderrechtencomité dringt erop aan het Vlaams beleid over schooluitval te herzien en niet-repressieve maatregelen te nemen zodat kinderen uit benadeelde gezinnen op school blijven en het opleidingstraject van hun keuze kunnen volgen (§39e).

## **Meer informatie**

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier *Straffe school: De grenzen van sanctioneren verkend*, 2015, [www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/straffe-school-de-grenzen-van-sanctioneren-verkend](http://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/straffe-school-de-grenzen-van-sanctioneren-verkend)
- Agentschap voor Onderwijsdiensten, *Wie is er niet als de schoolbel rinkelt?*, Brussel, jaarrapporten leerplicht
- Agentschap voor Onderwijsdiensten, *Cijfermateriaal - Problematische afwezigheden en tucht*, Brussel <http://www.agodi.be/cijfermateriaal-problematische-afwezigheden-en-tucht>
- Committee on the Rights of the Child, *Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium*, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## **2.2. Richt een Kenniscentrum Pesten op**

Een Kenniscentrum Pesten is een multidisciplinaire en onafhankelijke organisatie voor beleidsondersteuning en praktijkontwikkeling op het gebied van pesten. Met de oprichting ervan zou er voor het eerst een centraal aanspreekpunt over pesten komen in Vlaanderen.

Samen met andere organisaties en academici vraagt het Kinderrechtencommissariaat al jaren om zo'n Kenniscentrum Pesten op te richten. Het centrum kan kennis en expertise over pesten samenbrengen en opbouwen. Het kan bruikbare instrumenten ontwikkelen en aanbieden om beleid en praktijk te ondersteunen.

## **Expertise over pesten opbouwen en bundelen**

Recente cijfers uit de HBSC-studie tonen dat gemiddeld één op de vijf 10- tot 18-jarigen op Vlaamse scholen slachtoffer is van pestgedrag. Ongeveer één op de twintig heeft er zelfs dagelijks mee te maken. Dat pesten schadelijk is voor de psychische en persoonlijke ontwikkeling van kinderen en jongeren is bekend. Veiligheid, welzijn, eigenwaarde en leerresultaten komen onder zware druk. Volgens het kinderrechtenverdrag heeft elk kind recht op maximale ontwikkelingskansen en dus op een veilige schoolomgeving. Ook voor ouders en voor de klasgroep hangen er gevolgen aan vast: de impact op de sfeer in de klas en op het welbevinden van de klasgroep kan bij aanhoudend pestgedrag erg ingrijpend zijn.

### Vastgelopen

De moeder van de 14-jarige Abdul meldt dat haar zoon al lang beledigd wordt door klasgenoten. Abdul heeft een fysieke handicap en wordt begeleid door een psycholoog. Moeder overlegde verschillende keren met de leerlingbegeleider, de directeur en het CLB, maar ze voelt zich niet ernstig genomen. Onlangs kreeg Abdul slaag. De school gaf een paar jongens een tijdelijke uitsluiting en een volgkaart. Moeder is tevreden dat de pesters eindelijk gestraft werden. Toch ziet ze dat het pesten niet stopt. Integendeel. Abdul voelt zich nog meer bedreigd. De psycholoog signaleert dat Abdul het steeds moeilijker krijgt. Hij blijft veel schooldagen thuis. Zijn moeder vraagt de Klachtenlijn om tussenbeide te komen.

Meldingen, onderzoek en bemiddeling op het Kinderrechtencommissariaat tonen verschillende leemtes. Heel wat vragen blijven onbeantwoord. We weten niet hoe het gesteld is met het pestbeleid in de Vlaamse scholen. Het Vlaamse onderwijspestbeleid is gestoeld op pedagogische vrijheid en zelfregulering. Heel wat scholen leveren inspanningen om pesten tegen te gaan en schoolbreed aan te pakken. Ze werken aan sociale vaardigheden en aan een positief schoolklimaat, maken duidelijke afspraken, denken meer na over ruimtes op school, proberen herstelgericht om te gaan met pestsituaties. Andere scholen hebben nog geen uitgewerkt pestbeleid.

Jongeren en hun ouders kunnen bij verschillende mensen en instanties terecht. Afhankelijk van de ernst en de aard van de situatie kunnen die aanspreekpunten helpen, maar geen enkel aanspreekpunt is genoeg uitgerust om voluit te focussen op pesten. De knowhow om voor sommige problemen een oplossing te zoeken, overstijgt vaak de competenties van de aanspreekpunten.

Ook heel wat scholen en CLB's blijven worstelen met vragen over pesten en weten niet waar ze terecht kunnen. Iedereen heeft belang bij een gespecialiseerd kenniscentrum. Beschikbare knowhow bundelen en aanvullen, actoren versterken, wetenschappelijk onderzoek vertalen naar de praktijk: zo kan het kenniscentrum verschillende leemtes diepgaand en duurzaam invullen.

### Neem ook deze maatregelen voor anti-pestbeleid op scholen

- Zorg voor een wettelijk en duidelijk minimaal verwachtingskader voor een anti-pestbeleid op school.
- Maak van de aanpak van pesten een noodzakelijk onderdeel van elke lerarenopleiding met extra aandacht voor een positief schoolklimaat, groepsdynamica en conflictoplossing. Geef dat ook een plaats in de nascholing van leerkrachten, bijvoorbeeld door het op te nemen in de 'nascholing op initiatief van de Vlaamse Regering'.

Het VN-Kinderrechtencomité maakt zich ernstig zorgen over het alomtegenwoordige pesten en geweld op school, zowel door leerkrachten als tussen leerlingen onderling (§38d). Het VN-Kinderrechtencomité spoort België aan tot meer actie om pesten en cyberpesten tegen te gaan: meer preventie, vroege detectie, versterking van kinderen en professionals, interventieprotocollen en geharmoniseerde richtlijnen om data te verzamelen (§39d).

## Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Jaarverslag 2016-2017, *Waar is mijn thuis?*, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2016-2017-waar-mijn-thuis>
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Jaarverslag 2014-2015, *Voorbij de grenzen van het onbekende*, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/krc\\_jaarverslag\\_2014\\_2015\\_voorbij\\_de\\_grenzen\\_van\\_het\\_bekende\\_webfile.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/krc_jaarverslag_2014_2015_voorbij_de_grenzen_van_het_bekende_webfile.pdf)
- Gie DEBOUTTE (2017), *Pesten en cyberpesten in het onderwijs. Praktijk en beleid voor een veilige schoolomgeving*, Kalmthout, Pelckmans Pro.
- Voor de HBSC-studie (Health Behaviour in School-Aged Children): <http://www.jongeren-en-gezondheid.ugent.be/>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 2.3. Breid de maximumfactuur uit naar het secundair onderwijs

Met een maximumfactuur bepaalt de wetgever de maximale bijdrage die scholen van ouders mogen vragen voor bepaalde schoolkosten. De maximumfactuur stimuleert scholen om bewuster en spaarzamer om te gaan met kosten voor ouders. Ze bestaat nu alleen in het basisonderwijs.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om de maximumfactuur ook wettelijk te verankeren in het secundair onderwijs. De studiekostenmonitor die de Vlaamse overheid liet maken, is een basis om de bedragen van de maximumfactuur te bepalen. In de hogere jaren kan de maximumfactuur gedifferentieerd zijn per richting.

### Verlaag de schoolkosten

Hoewel erkende scholen geen inschrijvingsgeld mogen vragen, zijn er voor ouders heel wat kosten verbonden aan onderwijs: onder andere voor handboeken, vervoer of uitstappen. Een schooljaar in het secundair onderwijs kostte in 2007 gemiddeld rond de 900 euro. Er zijn grote verschillen tussen richtingen. In veel technische en beroepsrichtingen – waar gezinnen met een laag inkomen oververtegenwoordigd zijn – hebben leerlingen duur werkmateriaal nodig. Maar ook tussen scholen zijn er grote verschillen.

Onderwijs is een basisrecht voor elk kind. Hoge kosten maken onderwijs minder toegankelijk voor kwetsbare groepen. Daarom pleit het Kinderrechtencommissariaat voor lagere kosten in basis- en secundair onderwijs, met kosteloosheid als einddoel.

#### Onbetaalde schoolfacturen: geen rapport

Begin juli meldden een moeder en haar 16-jarige dochter bij de Klachtenlijn dat ze nog altijd geen schoolrapport kregen. Het meisje verandert van studierichting en van school. Om zich daar in te schrijven, moet ze haar attest voorleggen. Er is nog discussie over onbetaalde facturen, maar het meisje heeft haar rapport nodig.

#### Automatiseer ook de schooltoelage en andere maatregelen rond schoolkosten

- Maak werk van de automatische toekenning van de schooltoelage.
- Stop met het terugvorderen van de schooltoelage als sanctie voor ouders.
- Zorg dat scholen bij onbetaalde schoolfacturen een beroep kunnen doen op inningssystemen zonder buitensporige inningskosten.

Het VN-Kinderrechtencomité maant de verschillende regio's aan om de schoolkosten terug te dringen (§39d) en om meer werk te maken van gelijke kansen in het onderwijs (§38a). Het klaagt aan dat schooltoelagen ingetrokken worden als kinderen regelmatig afwezig zijn op school (§38b).

### Meer informatie

- Bruno VANOBBERGEN (2016), *Spelen in zwarte sneeuw. Fragiel manifest tegen kinderarmoede*, Leuven, LannooCampus.
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Standpunt *Een kinderrechtelijk op kinderarmoede*, 2016-2017. <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/een-kinderrechtelijk-op-kinderarmoede>
- Vzw SOS Schulden op school (2018), *Zonder schulden op de schoolbank. Omgaan met onbetaalde schoolrekeningen. Een inspiratiegids*, Antwerpen, Garant.
- Joost BOLLENS, Mayke POESEN-VANDEPUTTE (2007), *Studiekosten in het basisonderwijs. Wat het aan ouders kost om schoolgaande kinderen te hebben*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, Hoger

Instituut voor de Arbeid.

- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 2.4. Zorg voor complementaire en meer rechtszekere wegen naar inclusief onderwijs

Voor inclusief onderwijs trekt de Vlaamse Overheid volop de kaart van regionale ondersteuningsnetwerken: medewerkers uit scholen voor buitengewoon onderwijs helpen scholen voor gewoon onderwijs om meer inclusief te worden.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat de overheid sterker inzet op rechtszekerheid voor leerlingen met een handicap en voor de overgang naar inclusief onderwijs ook complementaire wegen onderzoekt en stimuleert. We denken onder meer aan de mogelijkheid voor scholen van buitengewoon onderwijs om hun werking te integreren in scholen, vestigingen of campussen voor gewoon onderwijs.

### Een inclusieve én aangepaste leeromgeving

Het Verdrag over de Rechten van Personen met een Handicap geeft kinderen met een handicap recht op 'kwaliteitsvol inclusief onderwijs, op voet van gelijkheid met anderen, in de omgeving waar ze wonen'. Mét 'ondersteuning die afgestemd is op hun individuele noden, in een omgeving die hen maximaal cognitieve en sociale ontplooiingskansen biedt' (artikel 24).

Voor veel scholen is de realisatie van inclusief onderwijs een zware uitdaging. Expertise uit het buitengewoon onderwijs is nodig. Het beleid rekent daarvoor op ondersteuningsteams die experts uitsturen om scholen met een hulpvraag één of meer keren per week bij te staan. Een andere, complementaire, weg is klassen van het buitengewoon onderwijs inbedden in vestigingen of campussen voor gewoon onderwijs. Dat biedt de leerlingen met een handicap potentieel verschillende voordelen:

- Ze kunnen meer geleidelijk meedoen met leeractiviteiten in reguliere groepen.
- Ze kunnen meer terugvallen op gespecialiseerde ondersteuning als dat nodig is.
- Ze maken meer kans dicht bij thuis een geschikte school te vinden.

Ook leraren in het gewoon onderwijs krijgen zo extra kansen om de competenties te ontwikkelen die nodig zijn om inclusief onderwijs te realiseren. Het buitengewoon onderwijs transformeert zo van een 'aparte leerplek' (special place) naar een 'special service' in scholen.

Dat kan ook helpen voorkomen dat leerlingen met een handicap in het gewoon onderwijs terechtkomen in studierichtingen die hun cognitieve mogelijkheden niet de maximale ontplooiingskansen bieden. Of erger: in een reguliere klas zonder de nodige aanpassingen om zich optimaal te ontwikkelen, een situatie die het VN-Comité in zijn 4e General Comment – te vermijden – 'integratie' noemt.

Daarom pleit het Kinderrechtencommissariaat ervoor dat de overheid onderwijsprojecten stimuleert die de mogelijkheden van deze en andere wegen in de transitie naar inclusief onderwijs verder verkennen. De overheid kan ook de mogelijkheden verruimen om gewoon en buitengewoon onderwijs te combineren.

#### Met geleidelijke inclusie afstuderen in aso

Lize heeft een autismespectrumstoornis. Ze ging tot het vijfde leerjaar naar een gewone basisschool. Toen de school liet verstaan dat ze de lagere school wellicht zonder getuigschrift zou afsluiten, schreven haar ouders haar in bij een school voor buitengewoon onderwijs. Daar behaalde ze het getuigschrift lager onderwijs. Ze zit nu in het tweede leerjaar A (type 9), als leerling van een buso-school, op de campus van een gewone secundaire school van dezelfde scholengroep. Het eerste jaar volgde ze vier lestijden in een reguliere klasgroep, dit jaar al acht. Vanaf volgend schooljaar wordt dat nog meer. De verwachting is dat ze ten laatste vanaf de derde graad volledig

de overstap naar het reguliere onderwijs maakt, op dezelfde campus. In de reguliere klasgroep waar ze nu al een deel van de lessen volgt, vond ze enkele van haar beste vriendinnen, met wie ze op vrije momenten veel optrekt. Haar traject geeft haar uitzicht op een aso-diploma. Had Lize haar oorspronkelijke traject verdergezet, dan had ze, zo zegt haar huidige school, vanaf volgend schooljaar in het bso gezeten.

#### **Neem ook deze maatregelen voor meer rechtszekerheid**

- Reserveer in elke school voor gewoon onderwijs een deel van de capaciteit voor kinderen met een handicap.
- Omschrijf het 'gemeenschappelijk curriculum' éénduidig op basis van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen en zorg voor een duidelijk referentiekader over de plaats die dispenserende en compenserende maatregelen daarin kunnen hebben.
- Voorzie striktere bepalingen over hoe afspraken over redelijke aanpassingen op school gemaakt moeten worden, voor wie en hoelang ze gelden.
- Eis van scholen en CLB een feitelijke motivering bij alle beslissingen die betrekking hebben op de schoolloopbaan of ondersteuning van leerlingen met een handicap.
- Voorzie een laagdrempelig, transparanter en minder versnipperd klachtenmechanisme voor alle geschillen over de realisatie van inclusief onderwijs.
- Voorzie een beter uitgewerkte monitoring van scholen én regio's mét de mogelijkheid tot aangestuurde ondersteuning van scholen die achterblijven op het vlak van de transitie naar inclusief onderwijs.

Het VN-Kinderrechtencomité dringt bij de Belgische overheid aan op inclusief onderwijs voor alle kinderen met beperkingen met redelijke aanpassingen van de schoolinfrastructuur (§30b).

## **Meer informatie**

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Ondersteuningsmodel inclusief onderwijs: krachten en middelen maximaal bundelen in het belang van het kind*, 2016-2017/3, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/ondersteuningsmodel-inclusief-onderwijs-krachten-en-middelen-maximaal-bundelen-het-belang-van>
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Zorg dat kinderen met specifieke onderwijsnoden een plaats kunnen vinden in een gewone school*, 2017-2018/7, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/zorg-dat-kinderen-met-specifieke-onderwijsnoden-een-plaats-kunnen-vinden-een-gewone-school>
- United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities, 'General comment No. 4 (2016) on the right to inclusive education', <http://tbinternet.ohchr.org>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## **2.5. Zorg dat elke jongere snel kan rekenen op de jeugdhulp die hij nodig heeft**

In de jeugdhulp staan veel jongeren lang op een wachtlijst. De wachtlijsten en de wachttijden zijn te lang. De toegang tot de nodige hulpverlening moet sneller. Dat betekent een breder palet aan rechtstreeks toegankelijke hulp en het rechtstreekse en niet-rechtstreekse hulpaanbod uitbreiden.

Wachtlijsten mogen geen synoniem zijn van totale afwezigheid van hulp. Door overbruggingshulp op te starten, kunnen ouders, kinderen en jongeren op back-up en raad rekenen terwijl ze wachten. Bijvoorbeeld van hun toekomstige jeugdhulporganisatie of begeleider.

## Gedaan met lange wachtlijsten

### Acht jaar wachten

Een moeder klaagt bij de Klachtenlijn over de wachtlijst voor thuisbegeleiding van jongeren met autisme. Haar zoon werd vijf jaar geleden gescreend door een referentiecentrum voor autisme na een lange lijdensweg om te zoeken naar de oorzaken van zijn gedrag. Het advies was: gespecialiseerde thuisbegeleiding voor autisme. Hij kwam op een wachtlijst. Onlangs informeerde ze nog eens naar de wachtlijst. 'Nog drie jaar geduld, mevrouw.' Tegen dan is haar zoon 18.

Veel kinderen en jongeren kloppen aan bij de jeugdhulp. In 2017 telde het Agentschap Jongerenwelzijn meer dan 12.000 kinderen en jongeren die aankloppen bij de toegangspoort voor intensieve jeugdhulpverlening. De jeugdrechtbank volgt meer dan 4.800 minderjarigen op.

En toch blijft Vlaanderen tekortschieten. Ouders, kinderen en jongeren zetten de nodige stappen en vullen de nodige documenten in, maar moeten wachten op hulp. Het jaarverslag 2016 van het Agentschap spreekt van een gemiddelde wachttijd van 122 tot 277 dagen, afhankelijk van de soort hulp.

Professionals wijzen op obstakels om snel en effectief te kunnen inspelen op hulpvragen. Sommige diensten voeren een tijdelijke opnamestop in, ook al gaat het om rechtstreeks toegankelijke hulp. Er ontstaan mini-toegangspoorten: de druk op de niet-rechtstreeks toegankelijke hulp verschuift naar de rechtstreeks toegankelijke hulp.

Ouders vertellen ons dat ze begrijpen dat er een wachtlijst is, maar niet dat het zo lang moet duren. Bovendien is er in de wachttijd compleet géén hulp. Afhankelijk van crisismomenten in het gezin lopen hulpvragen aan en af. Op zo'n momenten is extra steun welkom. Door te zorgen voor overbruggingshulp, kan de begeleider samen met de ouders, kinderen en jongeren voorlopige alternatieven in beeld brengen, nagaan wat wel of niet mogelijk is en als ondersteunend ervaren wordt.

### Vereenvoudig het systeem

- Zorg dat jeugdhulpverlening niet stopt bij de grenzen van de integrale jeugdhulp. Even waardevol zijn: kwaliteitsvolle basisvoorzieningen, degelijke bruggen tussen welzijn en onderwijs, en zinvolle vrijetijdsactiviteiten.
- Vereenvoudig het systeem. Ga na of er stappen of formaliteiten in het hulpverleningsproces geschrapt kunnen worden. Bijvoorbeeld: is dubbelscreening door een multidisciplinair team (MDT) en Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OC) nodig?

Het VN-Kinderrechtencomité steunt de extra investeringen in pleegzorg om de jeugdhulp minder te institutionaliseren. Ook klaagt het VN-Kinderrechtencomité over het tekort aan jeugdhulp en het gebrek aan toegankelijke en flexibele jeugdhulp. Jeugdhulpverleners moeten kunnen rekenen op ondersteuning om kwaliteitsvolle jeugdhulp te garanderen (§27, 28).

## Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Waarheid, durven of doen? Ervaringen van jongeren en ouders met jeugdhulp*, 2016, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/waarheid-durven-of-doen-ervaringen-van-jongeren-en-ouders-met-jeugdhulp-1>
- Agentschap Jongerenwelzijn, *Jaarverslag Jeugdhulp 2016*, [jongerenwelzijn.be/publicaties/#jaarverslagen](http://jongerenwelzijn.be/publicaties/#jaarverslagen)
- Agentschap Jongerenwelzijn, *Jaarverslag Jeugdhulp 2017*, [www.jaarverslagjeugdhulp.be](http://www.jaarverslagjeugdhulp.be)
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Alternatief rapport aan het VN-Kinderrechtencomité*, 2018, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/alternatief-rapport-werpt-kritische-blik-op-naleving-kinderrechten-belgie>.
- Committee on the Rights of the Child, *Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium*, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)



## 2.6. Zorg voor genoeg crisisjeugdhulp met directe toegang voor kinderen

Er is een tekort aan crisisjeugdhulp. Kinderen en jongeren riskeren op straat te belanden of moeten noodgedwongen hun onleefbare thuissituatie doorstaan. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om te investeren in crisisjeugdhulp. Een ruim genoeg en gevarieerd aanbod is nodig.

### Crisisjeugdhulp is essentieel op crisismomenten

#### Geen opvang

Een jongen van 17 jaar is thuis niet meer veilig. Ook het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) vindt dat. Hij heeft dus opvang nodig, maar in zijn eigen sociaal netwerk zijn er geen mogelijkheden. Een internaat biedt opvang van maandag tot vrijdag. Maar dan zijn er geen oplossingen voor het weekend. Ondersteunende pleegzorg zou een optie zijn maar er is een tekort aan opvanggezinnen, zeker voor pubers.

Kinderen en jongeren vluchten soms weg van thuis. Ze vluchten voor intrafamiliaal geweld, of lopen weg van een crisismoment in het gezin. Voor crisissituaties zijn er crisismeldpunten. Die geven raad en advies. Bij hoge nood kunnen kinderen en jongeren rekenen op een crisisbed voor zeven dagen in een voorziening of crisisopvanggezin van het crisismeldpunt. Daar gaan ze na of de kinderen nog verder rechtstreeks of niet-rechtstreeks toegankelijke hulp van de integrale jeugdhulp nodig hebben.

Elk jaar doen duizenden minderjarigen een beroep op crisishulpdienst. Het Agentschap Jongerenwelzijn spreekt over meer dan 5.000 meldingen in 2017. Onze Klachtenlijn brengt elk jaar minderjarigen in contact met het crisismeldpunt omdat ze willen vluchten. Verschillende bronnen rapporteren een gebrek aan aanbod in de crisismeldpunten, ook al probeert de jeugdhulpverlener van het meldpunt met alle mogelijke creativiteit een oplossing te vinden voor de minderjarige.

#### Laat ook jongeren zelf contact opnemen met crisishulp

- Pas het decreet integrale jeugdhulp aan zodat kinderen en jongeren zonder tussenkomst van een jeugdhulpverlener bij het crisismeldpunt terecht kunnen. Het decreet integrale jeugdhulp moedigt niet aan dat kinderen en jongeren zelf contact opnemen met het crisismeldpunt. De belangrijkste aanmelders bij de crisismeldpunten zijn politie, gerechtelijke diensten zoals de Sociale Dienst voor Gerechtelijke Jeugdhulp (SDJ), Ondersteuningscentra Jeugdzorg (OCJ) en Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's). Toch vinden sommige kinderen en jongeren nu al de weg naar de crisishulp. Die mogelijkheid moet versterkt worden.

### Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Waarheid, durven of doen? Ervaringen van jongeren en ouders met jeugdhulp*, 2016, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/waarheid-durven-of-doen-ervaringen-van-jongeren-en-ouders-met-jeugdhulp-1>
- Rekenhof, Crisisjeugdhulp. *Analyses van niet-beantwoorde hulpvragen, Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement*, Brussel, april 2018.
- Agentschap Jongerenwelzijn, *Jaarverslag Jeugdhulp 2017*, [www.jaarverslagjeugdhulp.be](http://www.jaarverslagjeugdhulp.be)



## 2.7. Maak werk van continuïteit in de hulpverlening, ook voor de +18-jarigen

Een trajectbegeleider is een professional die vanaf dag 1 het dossier van de jongere opvolgt. Hij heeft het mandaat om de nodige jeugdhulporganisaties rond de tafel te brengen en ziet toe op de uitvoering van gemaakte afspraken. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om elke jongere in de jeugdhulp een trajectbegeleider te geven.

Voor +18-jarigen vragen we het recht op een nazorgplan. Dat nazorgplan loopt vooruit op het einde van de hulpverlening. Het slaat bruggen tussen jeugdzorg en volwassenenzorg. Stel een steunfiguur aan. Garandeer continuïteit en begeleiding in verschillende levensdomeinen: onderwijs, werk, wonen, geld, bouwen aan een sociaal netwerk.

### Continuïteit ondanks modulegrenzen en de grens van 18 jaar

Afhankelijk van de leeftijd, de problemen en het gedrag van jongeren zijn er andere hulpverleningsvormen. Daardoor mist de hulpverlening soms continuïteit. Kinderen en jongeren riskeren tussen de mazen van het net te vallen.

Klachten bij onze Klachtenlijn tonen dat jongeren soms geen hulp krijgen omdat ze in een heen-en-weerproces belanden tussen verschillende jeugdhulporganisaties, omdat ze niet netjes binnen de definitie vallen van de doelgroep van de jeugdhulporganisatie, of omdat de organisatie ze niet terug wil na een time-out.

Er is een trajectbegeleider nodig die aan het stuur zit als een jongere hulp nodig heeft maar niet of niet meer kan rekenen op die hulp, om welke reden ook.

#### Continuïteit door mensen

Continuïteit in de zorg zat voor mij in de mensen. In de mensen van een preventieorganisatie. Ze waren de eerste mensen aan wie ik mijn verhaal vertelde. Ik was er altijd welkom. Ik voelde me er altijd begrepen. Zelfs nu, jaren later, spring ik er nog altijd binnen.

(Een getuigenis in *Waarheid, durven of doen*)

De overgang van minder- naar meerderjarigheid loopt voor jongeren in de jeugdhulp erg bruusk. Van de ene op de andere dag stopt de hulpverlening en riskeren ze op straat te belanden. De helft van de dak- en thuisloze jongeren hebben een verleden in de jeugdzorg. Ze moeten beter voorbereid worden op hun leven na de jeugdhulp. Ze moeten kunnen rekenen op structurele bruggen naar de meerderjarigheid. Want doorgaans hebben ze meer moeilijkheden met school, werk, geld, schulden opgebouwd toen ze nog minderjarig waren, woongelegenheden vinden en algemeen hun plek in de samenleving.

#### Bouw ook meer alternatieve woonvormen uit

- Bouw verschillende woonvormen uit die co-housing of samenhuizen van alleenstaande jongeren mogelijk maken. Die helpen de huurkosten van de jongeren te drukken en voorkomen eenzaamheid.

### Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier *(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief*, 2016, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/n-ergens-kind-aan-huis-voor-dak-en-thuisloosheid-vanuit-kindperspectief-1>
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Waarheid, durven of doen? Ervaringen van jongeren en ouders met jeugdhulp*, 2016, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/waarheid-durven-of-doen-ervaringen-van-jongeren-en-ouders-met-jeugdhulp-1>
- Cachet vzw, *Sur ma route*, 2015, [http://cachetvzw.be/uploads/page/72/files/Cachet\\_SurMaRoute\\_3004.pdf](http://cachetvzw.be/uploads/page/72/files/Cachet_SurMaRoute_3004.pdf)

## 2.8. Zorg voor opvang en begeleiding van minderjarige slachtoffers van tienerpooiers

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt meldingen over slachtoffers van tienerpooiers. De betrokken minderjarigen zijn kwetsbaar. Ze doorliepen doorgaans al een traject in de jeugdhulp. De slachtoffers zijn moeilijk op te sporen en de link met tienerpooiers wordt soms te laat gedetecteerd. Tienerpooierpraktijken hebben hun eigen mechanismen en het proces is moeilijk te doorgronden. Jeugdhulpverleners signaleren dat ze ondersteuning nodig hebben.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt gespecialiseerde hulpverlening voor slachtoffers van tienerpooiers. Het huidige aanbod in de jeugdhulp volstaat niet. Tienerpooierschap is een vorm van mensenhandel waarvoor federaal een statuut bestaat. Het is cruciaal om bruggen te bouwen tussen de jeugdhulp en de centra mensenhandel, die de nodige knowhow hebben om slachtoffers van mensenhandel te begeleiden en te ondersteunen.

### Recht op gespecialiseerde begeleiding

Minderjarige slachtoffers van tienerpooiers zien zichzelf niet altijd als 'slachtoffer'. Er is een specifieke aanpak nodig om die minderjarigen te beschermen.

#### Vast tussen angst, aandacht en geld

Een hulpverlener vraagt advies over de situatie van Roxanne (16 jaar). Zij verblijft in een voorziening. Roxanne vertelt dat ze contact heeft met een man die haar dwingt tot seksuele contacten met andere mannen. Ook al voelt ze zich daar niet altijd goed bij, toch is ze bang om afstand te nemen want de man bedreigt haar. Ze heeft ook niemand anders in haar leven. Dat ze aandacht en geld krijgt, vindt ze best wel leuk. Het meisje raakt stilaan geblokkeerd.

Opvang en begeleiding in een omgeving zonder invloed van ouders is nodig. In die periode van rust is begeleiding cruciaal om zelfinzicht te versterken, trauma's te verwerken, zelfvertrouwen op te bouwen en de afhankelijkheid van de ouders te doorbreken.

Het begeleidings- en ondersteuningsaanbod is terecht ingebed in de Integrale Jeugdhulp. Want het gaat per definitie om een problematische leefsituatie. Maar tienerpooierschap is heel specifiek. De jongeren zijn slachtoffer van seksuele uitbuiting en van mensenhandel. Vanuit het federaal 'statuut van slachtoffer van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting' begeleiden drie gespecialiseerde centra slachtoffers van mensenhandel juridisch, administratief en psychologisch.

Minderjarige slachtoffers van tienerpooiers hebben recht op gespecialiseerde jeugdhulpverlening die ook de knowhow van die centra benut. Zo moet de jeugdhulp ook voorzien in juridische en administratieve ondersteuning en in aangepaste psychologische steun.

#### Werk ook meer samen tegen tienerpooiers

- Zorg voor expertise-uitwisseling en samenwerking over opvang en begeleiding van slachtoffers van tienerpooiers tussen jeugdhulpverleners onderling én met de drie gespecialiseerde centra Payoke, Sürya en Pag-Asa.
- Zet een centraal registratiesysteem op van slachtoffers van tienerpooiers. Dat brengt het fenomeen in kaart, detecteert regio's en helpt om patronen op tijd te herkennen.
- Organiseer vorming in de jeugdzorg om het fenomeen te leren kennen en ermee te leren omgaan.
- Zet in op samenwerking tussen hulpverlening en justitie. Referentiepersonen uit beide sectoren kunnen dit verder uitwerken en opnemen. Werk regio-overschrijdend. Bekijk of aanpassingen nodig zijn aan het huidige statuut mensenhandel om rekening te houden met de specifieke situatie van minderjarigen. Die erkenning is belangrijk ter bescherming van minderjarigen en omdat ze een zwaarwichtige rol voor de ouders inhoudt.

Het VN-Kinderrechtencomité vraagt aandacht voor seksuele uitbuiting en misbruik van minderjarigen. Het vraagt een nationaal plan van aanpak waaraan alle nodige beleidsniveaus en beleidsdomeinen meewerken. Het VN-Kinderrechtencomité pleit voor wetgeving die seksuele uitbuiting en misbruik bestrijdt. Minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting en misbruik moeten kunnen rekenen op programma's en opvang met het oog op herstel en sociale re-integratie (§24). Het VN-Kinderrechtencomité vraagt uitbuiting van kinderen door tienerpooiers effectief aan te pakken (§45b).

## Meer informatie

- Child Focus (2015), *Slachtoffers van tienerpooiers in Vlaanderen*, [http://www.childfocus.be/sites/default/files/rapport\\_tienerpooiers\\_en\\_hun\\_slachtoffers\\_1.pdf](http://www.childfocus.be/sites/default/files/rapport_tienerpooiers_en_hun_slachtoffers_1.pdf)
- Myria (2016), *Jaarverslag mensenhandel en mensensmokkel 2015: Schakels verbinden*, Deel 1, Hoofdstuk 2, <http://www.myria.be/files/Mensenhandel-verslag-2015-deel1-H2.pdf>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 2.9. Garandeer dat elk kind dat recht heeft op een PAB, dat PAB ook krijgt

Het persoonlijke-assistentiebudget (PAB) is een budget voor minderjarigen met een handicap om thuis of op school assistentie te organiseren en te financieren. Het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) kent dat budget toe.

Het jaarverslag 2016 van het Agentschap Jongerenwelzijn rapporteert dat 1.367 kinderen en jongeren wachten op een PAB. De gemiddelde wachttijd is vijf jaar. Die minderjarigen krijgen dus niet de ondersteuning die ze nodig hebben en waar ze recht op hebben.

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt meldingen van gezinnen die onder druk staan om de zorg te organiseren. Dat dwingt gezinnen tot moeilijke keuzes, zoals werk opzeggen of een residentiële setting kiezen als daar plaats is.

Een PAB maakt een wezenlijk verschil voor kinderen en jongeren met een handicap. Net daarom vraagt het Kinderrechtencommissariaat dat elke minderjarige die recht heeft op een PAB dat ook effectief krijgt.

## Geef minderjarigen thuis de juiste zorg en ondersteuning

Als het mogelijk is, willen ouders zelf zorgen voor hun kind met een handicap. Een voorziening is de laatste optie. Die zorg thuis wordt mogelijk met een PAB. Vaak krijgen ouders te horen dat de zorgnood van hun kind voldoet aan de voorwaarden om een PAB te krijgen, maar vallen ze toch uit de boot bij de jaarlijkse toekenning van de budgetten. Er is te weinig budget en situaties met een grotere zorgnood krijgen voorrang. Ouders moeten dan een jaar wachten op de volgende toekenningronde. De gemiddelde wachttijd is vijf jaar. Dat vraagt een ontzettende inspanning en geduld van gezinnen. Het is onmogelijk een hulp- en ondersteuningsaanbod op te starten met een langetermijnvisie over de omkadering van een kind met een handicap.

Toch vraagt het VN-Verdrag voor de Rechten van Personen met een Handicap om op tijd genoeg juiste ondersteuning te bieden in het gezin en in de samenleving. Die minderjarigen zouden dus met de hulp van hun ouders zelf moeten kunnen kiezen welke zorg en ondersteuning ze nodig hebben.

Als kinderen en jongeren met extra ondersteuning van het PAB kunnen meedoen in het gezins- en schoolleven, dan mag hun dat recht niet ontzegd worden: het recht op een PAB moet een gegarandeerd recht zijn.

#### Vijf jaar wachten op een PAB

De kinderrechtencommissaris bezocht Onafhankelijk Leven, een vzw die zich inzet voor mensen met een handicap. Hij sprak er met minderjarigen die een PAB krijgen. Ze gaven bijna allemaal aan dat ze ongeveer vijf jaar hadden moeten wachten op hun budget. Dat is een gemiste kans voor hun ontwikkeling.

#### Neem ook deze maatregelen voor als PAB's uitblijven

- Voorzie in overbruggingshulp voor mensen die op de wachtlijst staan.
- Zorg voor een beroepsprocedure en de mogelijkheid om de minderjarige te laten horen door de intersectorale prioriteitscommissie (IRPC).

Het VN-Kinderrechtencomité vraagt duidelijke statistieken. Vlaanderen moet weten voor hoeveel kinderen met een beperking het zorg moet dragen en wat ze nodig hebben. Vlaanderen moet meer investeren in persoonlijke-assistentiebudgetten. Te veel minderjarigen moeten te lang wachten op een PAB (§29, 30).

## Meer informatie

- W. DE BAERE (2018), *Kinderrechtencommissaris luistert naar kinderen met PAB*, <https://www.onafhankelijkleven.be/blog/detail/kinderrechtencommissaris-luistert-naar-kinderen-met-pab>
- Onafhankelijk Leven vzw (2018), *Neem de regie in eigen handen. Waar kan ik terecht zonder budget?*, <https://www.onafhankelijkleven.be/frontend/files/downloads/files/waar-kan-je-terecht-zonder-budget-2-409f3955f00408961fc85aaa7528bd86.pdf>
- Jaarverslag JONGERENWELZIJN 2016, p. 68, <http://www.jaarverslagjeugdhulp.be/>
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Jaarverslag 2016-2017, *Waar is mijn thuis?*, p. 60, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2016-2017-waar-mijn-thuis>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auv\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auv_f_1.pdf)

## 2.10. Maak kinderopvang betaalbaar, bereikbaar

### én bruikbaar

Kwaliteitsvolle kinderopvang is goed voor kinderen én ouders. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om verder in te zetten op betaalbare, bereikbare en bruikbare kinderopvang voor alle gezinnen. We vragen om de dagen waarop kinderen ziek zijn niet mee te tellen in de gewettigde afwezigheidsdagen (de respijtdagen). Daarnaast zou in de inkomensgerelateerde kinderopvang het bedrag dat ouders betalen bij een bijkomende afwezigheid beperkt moeten blijven tot wat de ouder betaalt als het kind wel aanwezig is.

## Bestellen = betalen? Zo simpel is het niet

Ouders sluiten met de kinderopvang een contract waarin staat welke opvang ze bestellen. Als ze daarvan afwijken, moeten ze een boete betalen. Ze kunnen wel gebruikmaken van hun pakket gewettigde afwezigheidsdagen, de 'respijtdagen'. Er is een minimum van 18 respijtdagen, maar elke kinderopvang

beslist zelf over het juiste aantal. De opvang bepaalt ook zelf hoeveel boete ouders moeten betalen als hun respijtdagen opgebruikt zijn. De praktijk toont dat dit principe van 'bestellen = betalen' ouders in ernstige moeilijkheden kan brengen.

### **Afwezig, toch betalen**

Ik schreef mijn kind in bij een kinderopvang en kreeg de afspraken en het contract. Ik vind het onaanvaardbaar dat mijn kind maar 18 dagen afwezig mag zijn, vakantie- en ziekte-dagen inbegrepen. Daarna moeten we per dag afwezigheid de volle dagprijs betalen. Mijn kind heeft extra medische zorg nodig en zal dus vaker afwezig zijn met een medisch attest. Maar voor de kinderopvang telt dat niet. Van Kind en Gezin hoor ik dat we het opvangplan in onderling overleg met de kinderopvang moeten opstellen. Maar in realiteit is er van onderling overleg weinig sprake. De kinderopvang weet dat er te weinig plaatsen zijn, dus het is te nemen of te laten. De nieuwe regelgeving beschermt vooral de inkomsten van de kinderopvang. Is kinderopvang er niet om gezinnen te steunen?

Als kinderen ziek zijn, is dat overmacht. We vragen een systeem waarin ziekte-dagen buiten de respijtdagen vallen. Dat vraagt van de Vlaamse overheid extra inspanningen.

Sommige initiatieven in de inkomensgerelateerde kinderopvang vragen van ouders een vaste maximale dagprijs voor afwezigheden buiten de respijtdagen. Hoe lager het inkomen van ouders, hoe lager de normale dagprijs en hoe groter dus het verschil met de prijs van een dag afwezigheid. Een dag afwezigheid wordt dan veel duurder dan een dag aanwezigheid. Het zou rechtvaardiger zijn om het bedrag voor een niet-gerechtvaardigde afwezigheid te beperken tot de dagprijs die het gezin doorgaans betaalt.

### **Verlaag ook de drempel voor kinderopvang**

- Zorg dat alle ouders die dat willen een beroep kunnen doen op inkomensgerelateerde kinderopvang.
- Breid het PACE-project uit naar andere Vlaamse steden en gemeenten. Dat project ondersteunt werkzoekende ouders in hun traject naar werk door de toegang tot de kinderopvang te vergemakkelijken.

Het VN-Kinderrechtencomité vraagt om te blijven investeren in kinderopvang. Elke kind dat opvang nodig heeft, moet terechtkunnen in toegankelijke en kwaliteitsvolle kinderopvang (§27).

## **Meer informatie**

- Onderzoek naar de evaluatie van de maatregel 'Opvang bestellen = opvang betalen', 2016, Arteveldehogeschool Gent (<https://www.kindengezin.be/img/opvangbestellenbetalen.pdf>)
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## **2.11. Zorg dat het groeipakket voor gezinnen met een laag inkomen de minimale kost van elk kind dekt**

Met het groeipakket ondersteunt de Vlaamse overheid gezinnen in de kosten voor hun kinderen. In het groeipakket zit onder andere de kinderbijslag en de schooltoelage.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat het totale groeipakket dat een gezin met een laag inkomen ontvangt voor een kind, minstens zo hoog is als de gemiddelde minimale kost van een kind. Die gemiddelde minimale kost ramen, kan bijvoorbeeld door de armoedegrens of referentiebudgetten te hanteren. Het groeipakket verhogen kan onder andere met de sociale toeslag.

## Gezinsarmoede tegengaan

In Vlaanderen leven 150.000 kinderen in armoede. De kinderarmoede (12%) ligt hoger dan de gemiddelde armoede (10%). Het armoederisico hangt samen met de gezinssamenstelling. Volgens simulaties over het groeipakket zullen gezinnen met kinderen geboren vanaf 2019 nog gemiddeld 402 euro te kort hebben om aan de armoedegrens te komen. Bij eenoudergezinnen is dat 528 euro en bij gezinnen met vier of meer kinderen 809 euro.

Kinderen hebben recht op een toereikende levensstandaard. Genoeg inkomen is ook nodig om andere kinderrechten te realiseren, zoals het recht op onderwijs, op vrije tijd en op gezondheidszorg. Een dergelijke inkomensbescherming van gezinnen met kinderen is nodig. Het groeipakket is hét instrument om de samenhang tussen armoederisico en gezinssamenstelling te doorbreken.

### Nog geen schoolboeken in maart

Bij een bezoek van het Kinderrechtencommissariaat aan een internaat zegt een meisje dat ze haar schoolboeken nog altijd niet kreeg. Haar school werkt daarvoor samen met een externe boekhandelaar. Haar moeder betaalde de bestelling niet volledig. Omdat er ook nog een openstaande factuur is van vijf jaar geleden wil het bedrijf de boeken niet leveren. De vorige schooljaren kreeg ze wel altijd haar boeken na gespreide betaling. Haar moeder heeft via een advocaat een schuldafbetalingsplan en de openstaande factuur zit daarin. We zijn nu maart en het meisje behelpt zich nog altijd met kopieën.

### Maak ook deze sluitende afspraken tegen kinderarmoede

- Maak samen met de andere overheden een nationaal actieplan kinderarmoedebestrijding met sluitende afspraken om alle gezinnen ongeacht hun samenstelling boven de armoedegrens te tillen.
- Ga onderbescherming tegen door in te zetten op automatische of proactieve toekenning van rechten. Koppel geen gedragsvoorwaarden aan sociale rechten.
- Zorg dat kwaliteitsvolle basisvoorzieningen zoals kinderopvang, openbaar vervoer en vrije tijd er zijn voor alle kinderen en jongeren. Neem toegankelijkheid voor kwetsbare groepen mee als basiscriterium in erkennings- en subsidievoorwaarden.

Het VN-Kinderrechtencomité vraagt dringend maatregelen tegen armoede (§4). Het vraagt meer inspanningen van de overheid voor een menswaardige levensstandaard met voldoende inkomen voor alle kinderen (§37).

## Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Kinderbijslag: steun voor elk kind met versterkte inzet tegen kinderarmoede*, 2015-2016/8, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kinderbijslag-steun-voor-elk-kind-met-versterkte-inzet-tegen-kinderarmoede-2016>
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Groeipakket op maat van elk kind*, 2015-2016/15, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/groeipakket-op-maat-van-elk-kind>
- M. VANDENBROECK, W. VAN LANCKER (2014), *Een tweesporenbeleid inzake kinderarmoede*, VLAS-Studies 14, Antwerpen, Vlaams Armoedesteunpunt.
- Armoedecijfers: Cijfers 2015 in Vlaamse armoedemonitor 2017, <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/vlaamse-armoedemonitor>
- A. DECOSTER en T. VANHEUKELOM (2017), *Impactberekening van de Vlaamse kinderbijslag hervorming op het armoederisico*, Leuven, KULeuven.
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 2.12. Ga voor een actieplan dak- en thuisloosheid

### 2.0 op kindformaat

Het globaal plan dak- en thuisloosheid 2017-2019 loopt ten einde. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt een actieplan 2.0 met aandacht voor dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief. In dat actieplan staan acties in verschillende beleidsdomeinen. Actoren uit verschillende beleidsniveaus en -domeinen zoals Wonen en Welzijn komen samen in een gezamenlijk platform dak- en thuisloosheid.

## Woonzekerheid versterkt kinderrechten

### Vluchteling in eigen land

Thomas en Kelly wonen samen met hun moeder Ria in het huis van Ria's nieuwe vriend. Hun huis is ongeschikt verklaard. Twee broers zitten op internaat en in een voorziening van de jeugdhulp. Vroeger zaten ze in verschillende opvanghuizen, verspreid over Vlaanderen. Ze moesten telkens veranderen van school. Er zijn schulden en er is te weinig geld om een woning te huren.

In maart 2017 telden vrijwilligers in één uur tijd 653 dak- en thuisloze kinderen in Brussel. Ze sliepen in openbare gebouwen, in de nachtopvang of in leegstaande huizen. In 2014 verbleven 1.728 kinderen in de thuislozenzorg, samen met een of beide ouders. Bijna één op de drie dak- en thuislozen is minderjarig.

Dak- en thuisloosheid heeft erg zware gevolgen voor het fysiek en psychisch welzijn van kinderen. Het weegt op hun gezondheid en ontwikkeling. Het hypothekeert hun toekomst. Het tast niet alleen hun recht op wonen aan, maar ook al hun andere rechten zoals recht op privacy, vrienden, vrije tijd en school.

Er is een actieplan dak- en thuisloosheid 2.0 op kindformaat nodig met acties in verschillende beleidsdomeinen: woon- en huurbeleid, problemen met woningen en wanpraktijken op de huurmarkt, preventieve aanpak van uithuiszettingen, armoedebestrijding, antidiscriminatie en de aanpak van intrafamiliaal geweld. Verschillende beleidsdomeinen en -niveaus moeten samenwerken. De thuislozenzorg moet kindvriendelijker.

### Werk ook deze knelpunten weg

- Blijf werk maken van sociale huisvesting in combinatie met gerichte financiële ondersteuning van gezinnen op de huurmarkt voor privéwoningen.
- Zorg dat het belang van kinderen meer doorweegt als de vrederechter een uithuiszetting uitspreekt.
- Bouw preventieve woonbegeleiding voor gezinnen ruimer en steviger uit.
- Jongeren die de jeugdhulp verlaten hebben een hoog risico op dak- en thuisloosheid. Zorg dat deze jongeren op meer uitzonderingen in de huurregeling kunnen rekenen.

Het VN-Kinderrechtencomité is bezorgd over het recht op geschikte huisvesting voor kansarme kinderen en hun gezin. Het vraagt dak- en thuisloosheid bij kinderen aan te pakken, discriminatie op de woningmarkt te stoppen en kansarme gezinnen te ondersteunen zodat ze kunnen rekenen op een passende levensstandaard en kwaliteitsvolle huisvesting (§16, 36, 37).

## Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier *(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief*, 2016, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/n-ergens-kind-aan-huis-voor-dak-en-thuisloosheid-vanuit-kindperspectief-1>

- VLAAMSE WOONRAAD en KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies Kinderen en huisvesting*, 2016-2017/2, maart 2017, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kinderen-en-huisvesting>
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies 2018-2019/1, *Naar een kindvriendelijk woninghuurdecreet: kinderen en jongeren meer zichtbaar maken in praktijk en beleid*, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/naar-een-kindvriendelijk-woninghuurdecreet-kinderen-en-jongeren-meer-zichtbaar-maken-beleid>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 2.13. Geef jongeren vanaf 16 jaar gemeentelijk stemrecht

Politiek heeft een grote invloed op het leven van kinderen en jongeren. Het is daarom logisch dat we op zoek gaan naar mogelijkheden om jongeren actief bij de politiek te betrekken. Niet alleen als deelhebber, maar ook als deelnemer. Er zijn veel vormen van participatie, maar het ultieme participatierecht van de mens is de stem die hij kan uitbrengen bij verkiezingen.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om jongeren vanaf 16 jaar stemrecht te geven. Zeker bij gemeenteraadsverkiezingen omdat het lokale beleid misschien wel de grootste impact heeft op de dagelijkse leef- en woonomgeving van kinderen en jongeren.

### Stemrecht als blijk van erkenning en als emancipatie-instrument

Heel wat minderjarigen tonen vandaag belangstelling voor politiek en beleid. Kijk maar naar hun engagement in de Vlaamse Scholierenkoepel, de Vlaamse Jeugdraad, de lokale jeugdleden en de jongerenafdelingen van politieke partijen. Heel wat jongeren vanaf 16 jaar hebben genoeg vaardigheden om een politieke keuze te maken en de gevolgen van die keuze in te schatten. Buitenlands onderzoek toont dat stemrecht vanaf 16 jaar die vaardigheden nog versterkt.

Stemrecht op 16 heeft niet alleen een positief effect op het politiek engagement en de politieke interesse van jongeren. Het verhoogt bij beleidsverantwoordelijken ook de interesse voor en de betrokkenheid bij de leefwereld van jongeren. Wat de kans vergroot dat jongerenthema's meer op de politieke agenda komen. Hetzelfde stelden we vast na de invoering van het vrouwenstemrecht.

#### Neem ook deze maatregelen om jongeren politiek meer serieus te nemen

- Ondersteun initiatieven die jongeren begrijpelijk en toegankelijk informeren over politiek en beleid.
- Zet ook in op andere initiatieven die participatie van min-16-jarigen aan beleid mogelijk maken.
- Geef mensen- en kinderrechteneducatie een duidelijke plaats in het schoolcurriculum en maak van de school dé oefenplek voor democratisch samenleven.

Het VN-Kinderrechtencomité dringt aan op daadwerkelijke participatie van kinderen bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid. Het vraagt kinderrechteneducatie op te nemen in het programma van alle onderwijsniveaus (§13).

### Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Standpunt *Stemrecht op 16?*, 2017, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/stemrecht-op-16-jaar>



- Bruno Vanobbergen (2014), *Het kind van onze dromen*, Leuven, LannooCampus.
- Vlaamse Jeugdraad, Advies 'Stemrecht voor zestien- en zeventienjarigen', 2016.
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 2.14. Beschouw culturele en levensbeschouwelijke verschillen tussen kinderen als gewoon

Culturele en levensbeschouwelijke verschillen blijven aanleiding geven tot geschillen. We leven in een wereld die steeds meer polariseert. Discussies over identiteit worden al snel zwart-wit gevoerd: voor of tegen Zwarte Piet, voor of tegen de islam, voor of tegen thuistaal op school. Kinderen en jongeren lijden onder dat wij-zij-denken.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt werk te maken van een meer inclusieve cultuur op scholen en op andere plaatsen die voor kinderen en jongeren belangrijk zijn. Daarvoor zijn structurele maatregelen nodig. En ondersteuning van de dagelijkse praktijk om zo het wij-zij-denken te overstijgen. De rode draad is een open, positieve en respectvolle houding tegenover alle leerlingen en hun culturele achtergrond.

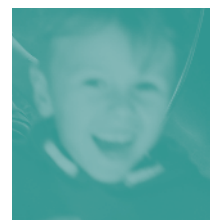
### Een inclusieve samenleving ten gunste van participatie, vrijheid en gelijkwaardigheid

De regels, gewoontes en praktijken in onze samenleving zijn historisch gegroeid. Maar een samenleving verandert voortdurend, onder andere door meer etnisch-culturele diversiteit. Nieuwe generaties, nieuwe groepen, nieuwe inzichten, nieuwe voorkeuren: voortdurend worden regels, gewoontes en praktijken in vraag gesteld. Ook als blijkt dat ze in het nadeel zijn of kunnen zijn van nieuwkomers of etnisch-culturele minderheden. Een beleid mag daar niet blind voor zijn. De overheid staat voor de taak werk te maken van een inclusieve cultuur die de participatie, vrijheid en gelijkwaardigheid van alle burgers bevordert.

Het Vlaamse beleid moet daarvoor structurele maatregelen nemen. Er zijn verschillende mogelijkheden. De geschiedenisles kan op secundaire scholen nog meer aandacht hebben voor de geschiedenis van minderheden zoals Roma of joden en voor een bredere, minder eurocentrische benadering. Daarnaast is het belangrijk dat de Vlaamse overheid een regelgevend kader uitwerkt waarmee scholen op een inclusieve manier aan de slag kunnen gaan met culturele en levensbeschouwelijke verschillen. Het Kinderrechtenverdrag en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens zijn een evidente kapstok.

#### Neem ook deze maatregelen tegen uitsluiting

- Leg in onderwijsreglementering vast hoever scholen kunnen gaan met religieuze symbolen verbieden. Neem daarin op dat eventuele verbodsbepalingen in schoolreglementen moeten voldoen aan de restricties die de Raad van State opnoemt.
- Stimuleer de ontwikkeling van schoolbeleid dat niet-repressief omgaat met thuistalen op school en tegelijk het belang benadrukt van Nederlands leren. Maak in dat verband ook duidelijk dat Nederlandse taalbeheersing als leerdoel niet gelijkstaat aan het hanteren van die taalbeheersing als selectiecriteria bij het nemen van schoolloopbaanbeslissingen. Nederlands leren is voor anders-talige leerlingen een proces van zeer lange adem dat de ontplooiing van andere talenten van een leerling niet zou mogen hypothekeren door al te restrictieve clausuleringen.



Het VN-Kinderrechtencomité is bezorgd over vooroordelen, stereotypen en haat tegenover kinderen met een migratieachtergrond, vooral sinds de terroristische aanslagen in 2014-2016. Het vraagt een gecoördineerd actieplan om alle vormen van discriminatie te bestrijden en meer inspanningen om radicalisering en haatspraak tegen te gaan (§16).

Het comité vraagt specifieke inspanningen om discriminatie op school tegen te gaan en te bestrijden, om meldingen van discriminatie ernstig te onderzoeken en kinderen en ouders te informeren over klachtenmechanismen. Leerkrachten moeten meer vorming krijgen over omgaan met diversiteit. Ze hebben ondersteuning nodig om de integratie in een warme omgeving te bevorderen van kinderen met verschillende achtergronden (§39b).

Het VN-Kinderrechtencomité is bezorgd over de mogelijkheid voor scholen om religieuze symbolen zoals hoofddoeken te verbieden, over het stigmatiserend en discriminerend effect daarvan op moslimmeisjes en de impact op hun school-, studie- en loopbaankeuze. Het adviseert alle mogelijke maatregelen te nemen om het recht van kinderen op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en op non-discriminatie voluit te realiseren (§21).

## Meer informatie

- Patrick LOOBUYCK, (2017), *Samenleven met gezond verstand*, Uitgeverij Polis.
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Jaarverslag 2014-2015, *Voorbij de grenzen van het onbekende*, pp. 90-91, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/krc\\_jaarverslag\\_2014\\_2015\\_voorbij\\_de\\_grenzen\\_van\\_het\\_bekende\\_webfile.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/krc_jaarverslag_2014_2015_voorbij_de_grenzen_van_het_bekende_webfile.pdf)
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Analyse Arrest Raad van State over verbod op dragen van zichtbare levensbeschouwelijke kentekens door leerlingen*, 2014-2015/1, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/analyse-arrest-raad-van-state-over-verbod-op-dragen-van-zichtbare-levensbeschouwelijke>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 2.15. Hanteer de kindnorm in het mobiliteitsbeleid

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat het mobiliteitsbeleid de kindnorm hanteert. Dat betekent dat het kind het referentiepunt is voor de modale weggebruiker en de gebruiker van het openbaar vervoer. Stem de toegankelijkheid van het openbaar vervoer en acties voor verkeersveiligheid daarop af. Werk drempels weg in verband met armoede of handicap.

## Kinderen zelfstandig en veilig op pad

Mobiliteit is van groot belang in het leven van kinderen en jongeren. Ze gaan naar school, naar hun ene of andere thuis, naar de sportclub of jeugdvereniging, naar formele en informele speelruimtes. Meer dan volwassenen verplaatsen ze zich als voetganger, fietser of met het openbaar vervoer. Daardoor zijn ze kwetsbaarder als zwakke weggebruikers. Tegelijk zijn ze een belangrijke doelgroep in de beoogde maatschappelijke transitie naar duurzame mobiliteit.

Het Kinderrechtencommissariaat streeft ernaar dat kinderen vanaf 8 jaar korte en bekende trajecten zelfstandig kunnen afleggen. Gezinnen met jonge kinderen moeten zich vlot kunnen verplaatsen. Jongeren zijn soms 's avonds laat en zelfs 's nachts onderweg. Voor het jeugdwerk zijn groepsverplaatsingen en kampvervoer van groot belang.

Verkeersveiligheid moet afgestemd zijn op jonge weggebruikers: er is aangepaste verkeersinfrastructuur nodig, met genoeg veilige fiets- en voetpaden, conflictvrije en leesbare kruispunten en veilige schoolomgevingen.

Ook in het openbaar vervoer is prioritaire aandacht nodig voor kinderen en jongeren. Een *modal shift* kan alleen maar slagen als hij rekening houdt met de vervoersnoden en -mogelijkheden van kinderen en jongeren. Toegankelijkheid in al zijn facetten moet bewaakt worden: kwaliteit en bruikbaarheid, betaalbaarheid, bekendheid en begrijpbaarheid, beschikbaarheid, bereikbaarheid en betrouwbaarheid.

Bevorder dat door de kindnorm juridisch te verankeren en verder uit te werken. En trek het nodige budget uit om dat kindvriendelijke mobiliteitsbeleid te realiseren.

#### **Neem ook deze maatregelen voor kindvriendelijke mobiliteit**

- Volg in de transitie van basismobiliteit naar basisbereikbaarheid nauwgezet de toegankelijkheid voor kinderen en jongeren op.
- Bepaal kwaliteitsnormen voor de vervoersknooppunten in het systeem van basisbereikbaarheid, onder andere met het oog op toegankelijkheid voor personen met een handicap en begrijpbaarheid voor kinderen.

Het VN-Kinderrechtencomité benadrukt dat bepaalde plekken toegankelijk moeten zijn met het openbaar vervoer, zoals scholen (§30b), vrijetijdsactiviteiten (§40) en gesloten jeugdinstellingen (§47d). Het vraagt aandacht voor groene en open ruimtes voor kinderen (§40).

## **Meer informatie**

- Gezinsbond (2010), *Focus op kindnorm: uitdagingen voor een betere levenskwaliteit: op weg naar een kindnorm: a world fit for children*.
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auv\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auv_f_1.pdf)





## 3. Federale bevoegdheden

### 3.1. Geef kinderen vanaf 12 jaar de kans om partij te worden in procedures

Minderjarigen kunnen niet zelfstandig een procedure inleiden bij de rechter. Daardoor hebben ze geen gegarandeerde eigen toegang tot de rechtbank. Als hun wettige vertegenwoordigers niets ondernemen, zijn ze vaak machteloos.

Kinderen en jongeren mogen voor de uitoefening van hun rechten in een procedure niet afhangen van de goodwill van volwassenen. De huidige mogelijkheden zoals de aanstelling van een voogd ad hoc of een initiatief van het parket volstaan niet als de eigen rechten van minderjarigen geschonden worden.

#### Rechten uitoefenen als wettelijke vertegenwoordigers niet optreden

De rechtspositie van kinderen en jongeren wordt bepaald door de basisregel dat zij wel rechtsbekwaam zijn, maar niet handelings- of procesbekwaam. Ze zijn 'drager' van rechten, maar moeten voor de uitoefening van die rechten een beroep doen op hun wettelijke vertegenwoordiger, hun ouders of hun voogd dus. Door dit systeem van vertegenwoordiging kan de minderjarige, ondanks zijn handelings- en procesonbekwaamheid, in principe toch zijn rechten uitoefenen.

Als minderjarigen en hun wettelijke vertegenwoordigers tegengestelde belangen hebben, kan de rechter een voogd ad hoc aanstellen, die de belangen van de minderjarige behartigt in de procedure (art. 378, §1 BW). De rechter kan dat ambtshalve bevelen of een belanghebbende kan het vragen. Maar de minderjarige zelf kan geen aanstelling van een voogd ad hoc vragen. Bovendien moet er al een procedure lopen. Daarom biedt het systeem in veel situaties geen oplossing.

##### Ouders nemen onderhoudsplicht niet op

Annelies is 16 jaar. Haar ouders zijn gescheiden en ze heeft met geen van beiden een goede band. Ze vond een veilige plek in het gezin van haar vriend. Haar ouders willen haar niet financieel ondersteunen. Ze weigeren om haar studie te betalen. Annelies wil met een procedure voor de rechter haar ouders dwingen om bij te dragen in haar kosten voor opvoeding en opleiding, maar botst op haar procesonbekwaamheid.

Als ouders hun vertegenwoordigingsbevoegdheid niet opnemen, staan minderjarigen vaak machteloos. Ze hebben dan in de praktijk geen toegang tot de rechter. Als de wetgever uitdrukkelijk bepaalt dat minderjarigen procesbekwaam zijn, kunnen ze voortaan zelf hun rechten uitoefenen en afdwingen.

##### Veranker ook het recht van minderjarigen op een jeugdadvocaat

- Veranker het recht van minderjarigen op een jeugdadvocaat in alle procedures die hen aanbelangen, ook bij de uitoefening van het hoorrecht.

#### Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier *Recht op recht. Pleidooi voor een volwaardige rechtsbescherming voor minderjarigen*, 2008, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/dossier\\_recht\\_op\\_recht.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/dossier_recht_op_recht.pdf)
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Een sterkere rechtspositie voor de minderjarige*, 2006-2007/8, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2006\\_2007\\_8\\_advies\\_een\\_sterkere\\_rechtspositie\\_voor\\_de\\_minderjarige.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2006_2007_8_advies_een_sterkere_rechtspositie_voor_de_minderjarige.pdf)



- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies Spreekrecht, Zelfstandige rechtsingang, Jeugdadvocaten*, 2005-2006/11, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2005\\_2006\\_11\\_advies\\_spreekrecht\\_zelfstandigerechtsingang\\_jeugdadvocaten.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2005_2006_11_advies_spreekrecht_zelfstandigerechtsingang_jeugdadvocaten.pdf)
- Centrum voor Beroepsvervolmaking in de Rechten (2006), *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, Intersentia.

## 3.2. Garandeer kinderen toegang tot informatie over hun afstamming

Het Kinderrechtencommissariaat beklemtoont het recht van het kind op toegang tot identificerende en niet-identificerende gegevens over hun biologische ouders.

Kinderen die verwekt werden met donormateriaal hebben het recht om hun donor te kennen. Daarvoor moet de MBV-wet (wet van 6 juli 2007 over de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van overtallige embryo's en gameten) donoranonimiteit vervangen door het recht van kinderen op trapsgewijze toegang tot informatie over hun afstamming. Donorkinderen verwekt vóór de opheffing van de donoranonimiteit moeten ondersteuning krijgen door de oprichting van een register en een DNA-databank.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt ook om discreet bevallen wettelijk mogelijk te maken, op voorwaarde dat de toegang tot informatie over afstamming voor het kind gerespecteerd wordt.

### Toegang tot informatie over afstamming en medische gegevens

In het kinderrechtenverdrag staan verschillende bepalingen over het recht van elk kind om zijn afstamming te kennen. Centraal staat artikel 7 dat elk kind recht geeft op een naam, een nationaliteit en het recht om zijn of haar ouders te kennen en voor zover dat mogelijk is door die ouders verzorgd te worden. Het wordt ondersteund door het recht van het kind om zijn of haar identiteit te behouden (art. 8), het recht om informatie te zoeken en te krijgen (art. 13) en het recht op eerbied voor het privé- en gezinsleven van het kind (art. 16). Vanuit kinderrechtenperspectief schiet de Belgische wet momenteel tekort. Conform de huidige tendens in Europa pleiten we voor een aanpassing.

#### Donorkind zoekt vader

Ik ben Elias. Ik ben een donorkind en heb geen vader. Ik ben 11 jaar en heb al veel gezocht naar mijn papa, maar zonder resultaat. Ik las dat het in België bijna onmogelijk is om je donorgader te leren kennen. Is het mijn recht om mijn vader te kennen?

Uit het ombudswerk van het Kinderrechtencommissariaat blijkt hoe belangrijk het is te weten van wie je afstamt. De vraag duikt ook op bij kinderen en jongeren van wie de moeder anoniem bevallen is in Frankrijk. Die kinderen en jongeren hebben een biologische en een sociale realiteit. Ook al vinden de meesten het sociale aspect belangrijker, toch is informatie over hun biologische realiteit ook heel belangrijk. Ook wensouders denken meer en meer na over de rechtspositie van kinderen, wat een positieve evolutie is.

#### Op zoek naar een niet-anonieme donor

Ik ben moeder van een donorkind. Ik vind het belangrijk dat mijn zoon kan weten waar hij vandaan komt. Ik vind dat een fundamenteel kinderrecht dat België niet realiseert. Ik wil heel graag iets doen om die wet te veranderen. Welke stappen kan ik zetten om te zorgen dat mijn zoon de informatie krijgt waar hij recht op heeft?

Om de rechten van donorkinderen te realiseren, moet donoranonimiteit in de MBV-wet vervangen worden door trapsgewijze toegang tot informatie over afstamming. Donorkinderen die verwekt zijn na de opheffing van de donoranonimiteit, zouden stapsgewijs toegang krijgen tot beschikbare informatie over hun donor. Vanaf 12 jaar hebben ze recht op fysieke en sociale gegevens over hun donor. Vanaf 16 jaar kunnen ze in contact komen met de donor en eventuele halfbroers en -zussen.

Voor donorkinderen die verwekt zijn vóór de opheffing van de donoranonimiteit, blijft de anonimiteit van de donor in principe gelden. De overheid kan donorkinderen wel ondersteunen om hun afstamming te achterhalen. Ze kan zorgen voor een register en DNA-databank, waar donoren zich kunnen inschrijven om vrijwillig hun anonimiteit in te trekken. Donorkinderen krijgen diezelfde mogelijkheid. Bij een match hebben die kinderen hetzelfde recht op toegang tot informatie als donorkinderen die verwekt zijn na de opheffing van de donoranonimiteit.

Ook een wet op discrete bevalling helpt om het recht van kinderen op informatie over afstamming te realiseren. Als vandaag in België iemand ongewenst zwanger is en dat graag geheim wil houden, is het wettelijk niet mogelijk om anoniem te blijven bij de bevalling. De Belgische wet verplicht om in de geboorteakte van een kind de identiteit van de moeder te vermelden. Voor sommige vrouwen is dat een probleem. Vrouwen die hun moederschap geheim willen houden, trekken daarom vaak naar Frankrijk waar anoniem bevallen wél kan. Dan registreert niemand het moederschap.

Door een discrete bevalling heeft het kind de kans om zijn roots of medische gegevens te achterhalen. Concreet kan een vrouw beslissen om haar identiteit niet in de geboorteakte te laten opnemen, maar moet ze wel gegevens over zichzelf overmaken aan een Dienst voor Discrete Bevallingen. Als het kind 12 is, kan het zijn afstammingsgegevens opvragen bij de Dienst voor Discrete Bevallingen. De biologische moeder wordt daarvan op de hoogte gebracht en kan zich verzetten tegen de vrijgave van de gegevens. Dan kan een erkend bemiddelaar van de Dienst bemiddelen. Als de bemiddeling niet slaagt, kan het kind een vordering instellen bij de familierechtbank die alle belangen afweegt en beslist of het kind de gegevens wel, niet of gedeeltelijk mag krijgen.

#### **Neem ook deze maatregelen over afstammingsvragen**

- Maak werk van verdere reflectie en onderzoek over afstammingsvragen.
- Zorg voor begeleiding van de afstandsmoeder bij een discrete bevalling. Ook vanuit het perspectief van kinderen is dat belangrijk.
- Zorg voor begeleiding van kinderen die geboren worden met een discrete bevalling. Heb oog voor de diversiteit aan vragen die zij later zullen stellen.

Het VN-Kinderrechtencomité beveelt een wetsherziening aan om toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen in overweging te nemen (§20).

Ook de Raad van Europa adviseerde de Europese Commissie om lidstaten te verplichten donorkinderen toegang te geven tot hun afstammingsinformatie. Volgens de Raad doet de anonimiteit van donoren onevenredig afbreuk aan het recht van donorkinderen om hun identiteit te kunnen vormen. De anonimiteit is ook een gezondheidsprobleem omdat donorkinderen dan geen toegang krijgen tot medische afstammingsinformatie.

## **Meer informatie**

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Discreet bevallen*, 2012-2013/4, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2012\\_2013\\_4\\_advies\\_discreet\\_bevallen\\_0.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2012_2013_4_advies_discreet_bevallen_0.pdf)
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Alles in het teken van recht op afstammingsinformatie*, 2014-2015/16, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2014\\_2015\\_16\\_advies\\_kinderrechtencommissariaat\\_anoniem\\_donorschap.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2014_2015_16_advies_kinderrechtencommissariaat_anoniem_donorschap.pdf)
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

### 3.3. Maak Comité P kindvriendelijk

Minderjarige slachtoffers, getuigen, verdachten en daders hebben soms bedenkingen of klachten over hoe de politie ze aanpakt, of stellen vragen over hun rechten tegenover de politie.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het belangrijk dat minderjarigen met meldingen over politie terecht kunnen bij Comité P. Daarvoor moet het Comité werk maken van toegankelijkheid voor jongeren, zowel in bereikbaarheid als in de manier van klachtenbehandeling. Een jaarlijks transparant verslag over de klachten is belangrijk.

#### Jongeren ernstig nemen bij een klacht over politieoptreden

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat krijgt af en toe klachten over het optreden van politie tegenover kinderen en jongeren.

##### Onduidelijkheid over een klacht indienen bij Comité P

Een groepje jongens werd door de politie tegengehouden. Het slot van een van de fietsen van de jongeren haperde en ze probeerden het open te krijgen. De politie dacht dat het om een diefstal ging. Ze dwongen de jongeren op hun knieën te gaan zitten, met hun handen in hun nek. Een politieman bleef zijn pistool op hen richten. Uiteindelijk werden ze allemaal meegenomen naar het politiekantoor. In de combi mochten de jongeren niets zeggen. Ze waren geboeid. Pas in het politiekantoor konden ze hun verhaal vertellen. De jongens voelden zich ontzettend geïntimideerd en vonden dat ze niet juist behandeld waren. Het liet een diepe indruk na. Ze willen graag weten of wat hen overkwam zomaar mag, en weten niet waar ze terecht kunnen met hun vragen en klachten.

Als jongeren in contact komen met politie is dat soms een negatieve ervaring. In de klachten van kinderen en jongeren valt op dat zij vaak op dezelfde manier behandeld worden als volwassenen. Politiediensten hebben nog te weinig aandacht voor de specifieke situatie en kwetsbaarheid van minderjarigen. Dat is vaak niet uit onwil, maar omdat daarover geen specifieke regelgeving of richtlijnen bestaan. Politie mensen hebben nauwelijks handvatten bij hun werk met jongeren. Daardoor weten ze niet wat wel en niet kan.

Minderjarigen die vragen stellen over een politieoptreden of zich niet correct behandeld voelen, hebben weinig zicht op de klachteninstanties. De klachtenlijnen van de korpschefs, de dienst Intern Toezicht of Comité P zijn voor minderjarigen onbekend of té onduidelijk. In de klachtenafhandeling zelf ervaren minderjarigen een weinig toegankelijk taalgebruik. Bovendien hebben weinig jongeren vertrouwen in de interne klachtenlijnen bij de politie. De angst voor represailles is groot.

Om daaraan tegemoet te komen, zou het goed zijn de klachtensystemen toegankelijker te maken voor jongeren. Dat kan met een specifieke dienst of door algemenere jeugd vriendelijkheid. Procedures die toegankelijker zijn voor jongeren, zijn dat ook voor andere groepen.

##### Neem ook deze maatregelen voor politieoptreden tegen jongeren

- Maak een deontologische code voor alle politie-interventies waar contact met kinderen en jongeren mogelijk is. Geef alle politie mensen die in contact komen met kinderen en jongeren een gerichte opleiding.
- Registreer systematisch alle klachten over politiegeweld tegen minderjarigen, met duidelijke precisering van het soort geweld en de omstandigheden.

#### Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Jongeren en politie: aanbevelingen voor meer toenadering*, 2011-2012/05, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2011\\_2012\\_5\\_advies\\_jongeren\\_en\\_politie.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2011_2012_5_advies_jongeren_en_politie.pdf)
- Kinderrechtencoalitie, Position paper *Kinderrechten als hefboom voor positieve contacten tussen minderjaren en politie*, november 2016, <https://www.kinderrechtencoalitie.be/wp-content/uploads/2018/12/2017-standpunt-update-contact-politie-en-minderjarigen.pdf>



## 3.4. Werk een gedifferentieerd beleid uit voor gezinnen met kinderen in een precare verblijfs-situatie

Niet alle kinderen op de vlucht die met hun gezin of als niet-begeleide minderjarige vreemdeling in België aankomen, hebben uitzicht op een permanent verblijf in België. Als een terugkeer zich opdringt, vraagt het Kinderrechtencommissariaat dat de federale overheid dat op een humane manier regelt en het belang van het kind voor ogen houdt. Rekening houdend met hoelang ze hier al zijn, hoelang ze hier al school lopen, hoe oud ze zijn, moeten flexibele regelingen mogelijk zijn die de kinderen en jongeren een optimale vertrekbasis bieden om hun leven weer op te bouwen in het land van herkomst van hun ouders.

Onder de kinderen en jongeren die zonder papieren in België leven, zijn er die hier al jaren wonen, naar school gaan en stevig in onze samenleving geworteld zijn. Sommigen hebben het land van herkomst van hun ouders nooit gekend. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om die kinderen niet louter als een aanhangsel van hun ouders te bekijken. Geef ze een permanente verblijfsvergunning.

### Rekening houden met uiteenlopende situaties van kinderen in precair verblijf

Actuele problemen rond asielzoekers, transmigranten, kinderen van Belgische Syriëstrijders dreigen een ander, al ouder probleem te overschaduwen: dat waar kinderen en jongeren zonder papieren mee geconfronteerd worden. Hun situatie kan sterk verschillen.

We vragen om in de eerste plaats uit te gaan van het belang van elk kind. En dus om kinderen zonder papieren en hun gezinnen niet allemaal over dezelfde kam te scheren. We vragen een beleid dat rekening houdt met de verschillende omstandigheden waarin die kinderen en jongeren leven. Als een terugkeer zich opdringt, moeten de consequenties voor het kind zorgvuldig ingeschat worden. Zo moeten de mogelijkheden om onderwijs of opleiding verder te zetten in het land van herkomst van hun ouders realistisch onderzocht worden. Het principe van de 'eenheid van het gezin' is een recht van het kind en niet een principe of argument waaraan andere kinderrechten ondergeschikt zijn.

Voor kinderen en jongeren die hier nog niet lang zijn met hun gezin en die geen uitzicht hebben op een verblijfsvergunning, kan een humaan terugkeerbeleid de beste oplossing zijn. Dat vraagt:

- Snelle en efficiënte procedures, en vooral een kindvriendelijke afhandeling die afscheid nemen mogelijk maakt.
- Aandacht voor hoe de kinderen opnieuw kunnen aanknopen met het leven in hun land van herkomst, onder andere voor onderwijs en opleiding.
- Een versoepelde regeling om het schooljaar eerst te mogen uitdoen zodat die zich niet beperkt tot jongeren die pas na Pasen een 'Bevel om het Grondgebied te Verlaten' kregen, nog maar een eerste bevel kregen of nog geen 18 jaar zijn.

Voor kinderen en jongeren die hier al langer zijn, vragen we dat ze vóór hun terugkeer eerst hun opleiding kunnen afwerken, eventueel met nader te bepalen voorwaarden of maximumtermijnen, en rekening houdend met de verschillende omstandigheden. De situatie is anders naargelang het gaat om jongeren die hier als niet-begeleide minderjarige aan een traject begonnen, enig kind in een gezin zijn of deel uitmaken van een groot gezin met grote leeftijdsverschillen tussen de kinderen. Ook voor die kinderen en jongeren moet een humaan terugkeerbeleid aandacht hebben voor de vraag hoe ze weer kunnen aanknopen met het leven en de cultuur in het land van herkomst.

Verder zijn er nog kinderen en jongeren die hier al jaren wonen, bij familie, in een pleeggezin of in een voorziening. Ze gingen hier al die tijd naar school, zijn soms aangesloten bij een sport- of andere vereniging en zijn ondertussen stevig geworteld in onze samenleving. Sommigen hebben het land van herkomst van hun ouders nooit gekend, spreken de taal niet of te weinig om er met succes hun onderwijs verder te zetten.

Sommigen verbleven het grootste deel van die tijd wettig in België, maar vallen plots 'zonder papieren'. Dat wil zeggen: ze hebben geen verblijfsvergunning meer. Omdat ze een niet-begeleide minderjarige zijn, geen permanente verblijfsvergunning kregen en nu 18 geworden zijn. Of omdat hun ouders geen verblijfsvergunning kregen of die ingetrokken zagen.

Een uitwijzing naar het land van herkomst van hun ouders is duidelijk niet in het belang van kinderen en jongeren zonder papieren die aantoonbaar stevig in onze samenleving geworteld zijn.

#### **Uitgewezen na zeven jaar**

Dit gaat over mijn recht op studie, vrienden, sport en mijn leven in België. Ik zou heel graag hulp willen van jullie. Anders ga ik bijna dood van de stress. Ik kan niet meer slapen en ik ben heel depressief want ik durf niet naar school te gaan omdat ik bang ben dat ik terug zal moeten naar mijn land van herkomst. Ik heb zeven jaar hier gewoond, ik voel me als een Belg en nu moet ik weg. Ik vind dat echt niet kunnen. Help mij a.u.b.!

Daarom vragen we een permanente verblijfsvergunning voor kinderen en jongeren die hier al lang verblijven en stevig in onze samenleving geworteld zijn. 'Geworteld zijn' vraagt om een goede definitie. Die moet rekening houden met het reële verblijf in België en niet alleen met wat de wet als 'regelmatig verblijf' omschrijft.

Als ouders, om welke reden ook, hun verblijfstitel ontnomen wordt, mag dat niet automatisch tot gevolg hebben dat ook de kinderen hun verblijfsvergunning verliezen. De jaren 'regelmatig verblijf' van de kinderen mogen dan niet langer automatisch met terugwerkende kracht als 'niet regelmatig' beschouwd worden.

#### **Neem ook deze maatregelen voor de rechten van kinderen in een precaire verblijfsituatie**

- Zorg dat buitenlandse kinderen en jongeren voor wie de jeugdrechter in België een beschermingsmaatregel uitsprak, ambtshalve een minstens tijdelijke verblijfsvergunning krijgen.
- Sluit kinderen niet op. Ook niet in afwachting van gedwongen terugkeer met hun gezin.

Het VN-Kinderrechtencomité vraagt dringend maatregelen op het vlak van migratie:

- De Belgische overheid moet verzekeren dat het belang van het kind als een eerste overweging consistent geïnterpreteerd en toegepast wordt, onder andere bij beslissingen over kinderen in migratie en kinderen op de vlucht (§17a).
- België moet procedures en criteria ontwikkelen die richtinggevend zijn voor alle gezagspersonen die betrokken zijn bij concrete afwegingen van het belang van het kind (§17b).
- België moet verzekeren dat kinderen in migratie en kinderen op de vlucht genoeg gelegenheid krijgen om hun mening te geven en dat met hun mening ernstig rekening gehouden wordt (§19b).
- Ook over asiel en gezinshereniging moet het belang van het kind een eerste overweging zijn (§44b).

Het VN-Kinderrechtencomité dringt er bij de Belgische overheid op aan om (§44a) een einde te maken aan de opsluiting van kinderen in gesloten centra om redenen die te maken hebben met hun migratiestatus en alternatieven voor die detentie uit te werken.

## **Meer informatie**

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Platformtekst, *een toekomst voor kinderen en jongeren zonder papieren*, 3 juni 2016, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/platformtekst.pdf>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 3.5. Maak gezondheidszorg kosteloos voor kinderen

Financiële drempels mogen het recht op gezondheidszorg voor kinderen niet in de weg staan. Dat wordt het best gegarandeerd door gezondheidszorg kosteloos te maken voor alle kinderen.

Dat kan door voor alle minderjarigen het remgeld af te schaffen en met een derde-betalersstelsel te werken. Prioriteit gaat naar de eerstelijnsgezondheidszorg. Maar alle gezondheidszorg die nodig is voor de ontwikkeling van kinderen moet betaalbaar zijn, ongeacht de economische situatie van hun gezin. Ook de tandzorg kan het derde-betalersstelsel maar beter veralgemenen.

### Recht op toegankelijke gezondheidszorg

Kinderen hebben het recht om zo gezond mogelijk te zijn en op gezondheidszorg (art. 24 Kinderrechtenverdrag). In de kindertijd wordt ook de basis gelegd voor de gezondheid in de hele verdere levensloop.

6% van de kinderen in Vlaanderen leeft in een gezin dat het laatste jaar minstens één keer om financiële redenen gezondheidszorg moest uitstellen. Tegelijk brengt leven in armoede extra gezondheidsrisico's met zich mee. Kinderen zijn bovendien gevoeliger voor de gevolgen van een ongezonde woning, zoals ademhalingsklachten of allergieën. Daarom vraagt het Kinderrechtencommissariaat om financiële drempels in de gezondheidszorg maximaal weg te werken.

Kosten voorschieten die achteraf terugbetaald worden, is voor veel gezinnen een drempel. De derde-betalersregeling lost dat op: de dokter krijgt de tussenkomst van de ziekteverzekering dan rechtstreeks van het ziekenfonds. Er bestaat al een 'sociale derdebetaler' voor gezinnen met verhoogde tegemoetkoming. Net als het Netwerk tegen Armoede, het Vlaams Patiëntenplatform en de Gezinsbond pleit het Kinderrechtencommissariaat ervoor om dat derdebetalersstelsel uit te breiden. Het automatisch toepassen voor alle patiënten, zou het stelsel eenvoudiger en minder stigmatiserend maken. Een uitbreiding naar alle minderjarige patiënten kan een eerste stap zijn. Door het remgeld af te schaffen, verdwijnt een laatste financiële drempel.

Het zou goed zijn het systeem ook te verruimen naar tandzorg en andere zorg die kinderen en jongeren vaak nodig hebben.

#### Neem ook deze maatregelen voor kwetsbare kinderen

- Maak dat psychologische ondersteuning voor minderjarigen altijd terugbetaald wordt.
- Blijf inzetten op wijkgezondheidscentra. Door hun laagdrempelige en interdisciplinaire werking hebben ze een grote meerwaarde voor een kwetsbaar publiek.

Voor het VN-Kinderrechtencomité zijn er dringend maatregelen nodig voor de geestelijke gezondheid (§4). Het vraagt preventieve maatregelen en een ondersteunend aanbod dat effectief toegankelijk is (§32-33).

### Meer informatie

- Bruno VANOBBERGEN (2016), *Spelen in zwarte sneeuw. Fragiel manifest tegen kinderarmoede*, Leuven, LannooCampus.
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Standpunt *Een kinderrechtenkijk op kinderarmoede*, 2016-2017, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/een-kinderrechtenkijk-op-kinderarmoede>
- Brief van Netwerk tegen Armoede, Vlaams Patiëntenplatform en Gezinsbond vzw aan de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, 21 november 2016, <http://vlaamspatiëntenplatform.be/plugin/ckfinder/userfiles/files/211116%20evaluatie%20derdebetaler%20Netwerk%20tegen%20Armoede.%20VPP.%20Gezinsbond.pdf>

- Cijfers 2015. Uit: Studiedienst Vlaamse Regering, Armoedemonitor 2017, <http://regionalestatistieken.vlaanderen.be/vlaamse-armoedemonitor>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 3.6. Laat jongeren met psychische problemen nooit gedwongen opnemen in de volwassenpsychiatrie

In uitzonderlijke situaties is ingrijpen nodig om een minderjarige met psychische problemen te beschermen. Beschermen tegen zichzelf, bijvoorbeeld als er gevaar is voor suïcide. Soms moet ook de omgeving beschermd worden.

In zo'n situatie kan een minderjarige gedwongen opgenomen worden in een psychiatrische voorziening. Als er geen bed vrij is in de kinder- en jeugdpsychiatrie, komen die kinderen en jongeren terecht in een psychiatrisch centrum voor volwassenen. Dat is niet aangepast aan hun noden.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat gedwongen psychiatrische opname van minderjarigen alleen toegestaan is in de kinder- en jeugdpsychiatrie.

### Minderjarigen horen niet thuis in de psychiatrie voor volwassenen

#### Geen plaats in de kinder- en jeugdpsychiatrie

Jurgen, 16 jaar, werd op school heel erg gepest. Zijn ouders merkten dat er iets aan de hand was, maar Jurgen loste niets. Op een avond kreeg Jurgen thuis een agressieve uitbarsting. Hij bedreigde zijn gezin met een mes. Hij schreeuwde dat hij zelfmoord zou plegen. Omdat de ouders van Jurgen er niet in slaagden hem tot rust te brengen, belden ze de huisarts. Die schatte in dat de toestand van Jurgen zo ernstig was dat hij opgenomen moest worden in een psychiatrische voorziening. Na tussenkomst van de procureur werd Jurgen overgebracht naar een gesloten afdeling van psychiatrie voor volwassenen. In de kinder- en jeugdpsychiatrie was er voor Jurgen geen plaats.

Kwetsbare minderjarigen met psychische problemen hebben recht op aangepaste hulp. De kinder- en jeugdpsychiatrie of K-diensten hebben een specifiek aanbod voor minderjarigen met aangepaste omkadering. Ze hebben de knowhow om te antwoorden op jeugdpsychiatrische problemen. Van de psychiatrie voor volwassenen kun je dat niet verwachten.

Bovendien is het niet wenselijk jongeren met psychische problemen in een gesloten afdeling samen te brengen met volwassenen met ernstige psychische problemen.

Een verblijf op de volwassenenafdeling van de psychiatrie betekent voor jongeren vaak dat zij vooral op hun kamer moeten blijven, bij gebrek aan specifiek therapeutisch aanbod en voor hun veiligheid.

#### Zorg ook voor meer opnamemogelijkheden in kinder- en jeugdpsychiatrie

- Breid de plaatsen in de kinder- en jeugdpsychiatrie uit en regel bij gedwongen opname van kinderen en jongeren een opnameplicht in de kinder- en jeugdpsychiatrie.

### Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Jaarverslag 2013-2014, *Kinderen vragen tijd*, p. 60-62, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2013-2014-kinderen-vragen-tijd>



## 4. Europese bevoegdheden

### 4.1. Laat wetgeving, beleid en praktijk stroken met de veranderde realiteit van interlandelijke adoptie

Interlandelijke adoptie is met de jaren fors veranderd. Er zijn minder interlandelijke adopties en ook het profiel van de kinderen veranderde. Adoptie heeft een enorme impact op het leven van een kind. Daarom is het zo belangrijk oog te hebben voor het perspectief van kinderen en voor die impact op hun leven. Het Kinderrechtencommissariaat pleit ervoor dat EU-landen hun wetgeving, beleid en praktijk aanpassen aan de veranderde realiteit.

#### Zet de noden van het adoptiekind centraal

Van de meeste kinderen die in het buitenland geadopteerd worden, leeft er nog minstens één ouder. In hun gezin is meestal geen ernstig misbruik of opzettelijke verwaarlozing vastgesteld.

Herkomstlanden zoeken steeds vaker adoptieouders voor oudere kinderen, kinderen met ontwikkelingsachterstand of met lichamelijke problemen, kinderen met een zware voorgeschiedenis. Of ze zoeken een gezin dat broers en zussen samen adopteert.

Er is debat nodig over hoe wetgeving, beleid en praktijk zich moeten aanpassen aan de behoeften van die adoptiekinderen. We pleiten voor grote voorzichtigheid en waakzaamheid.

Dit is volgens het Kinderrechtencommissariaat dringend nodig:

- Betrouwbare en volledige informatie uit het land van herkomst over het adoptiekind. Bij ernstige twijfel moet de samenwerking met dat land of met de organisatie geschorst en eventueel gestopt worden.
- Individuele beoordeling van de noden van het kind door een multidisciplinair team van opgeleide professionals.
- Begeleiding en voorbereiding van het adoptiekind.
- Rekening houden met de mening van het kind.
- Matching door een onafhankelijke multidisciplinaire expertengroep die de noden van het kind koppelt aan de vaardigheden en vermogens van de adoptieouders.
- Open adoptie voor bepaalde kinderen met gepaste professionele ondersteuning. Bijzondere aandacht moet gaan naar oudere kinderen in interlandelijke adoptie. Als je je familie, je vrienden en je land al lang kent, is het veel moeilijker om alles en iedereen achter te laten.
- Een Europese ethische commissie of werkgroep die nadenkt over de uitdagingen in de interlandelijke adoptie. Adoptiekinderen moeten daar ook zelf deel van uitmaken.

#### Meer informatie

- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies Naar een versterkt kinderrechtenperspectief in interlandelijke adoptie*, 2015-2016/05, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/naar-een-versterkt-kinderrechtenperspectief-bij-interlandelijke-adoptie>
- European Network of Ombudspersons for Children, Position Statement on Intercountry Adoption, adopted at the 22th ENOC Annual General Assembly, 21 september 2018, Parijs, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/en/enoc-reports>



## 4.2. Maak strikte regels over hormoonverstorende stoffen

Kinderen zijn heel kwetsbaar voor de schadelijke impact van milieuverontreiniging. Daarom moeten milieumaatregelen kinderen als maatstaf nemen: de kindnorm. Daarvoor pleit Childproof, een platform van middenveldorganisaties, bezorgde wetenschappers en artsen, gecoördineerd door de Gezinsbond. Het Kinderrechtencommissariaat sluit zich daarbij aan.

Een van de belangrijke onderwerpen is bescherming van kinderen tegen hormoonverstorende stoffen. Daarvoor zijn er strikte Europese regels nodig.

### Recht op gezondheid

Kinderen hebben recht op de best mogelijke gezondheid. Milieuproblemen zoals luchtvervuiling of geluidsoverlast bedreigen dat recht. Bovendien heeft sociale ongelijkheid invloed op blootstelling aan milieugevaren: kinderen in een sociaal-economisch kwetsbare positie lopen meer risico.

Er zijn naar schatting 84.000 chemische stoffen in de handel. Daarvan is maar 1% onderzocht op hormoonverstorende eigenschappen. Toch houden hormoonverstorende stoffen of EDC's (Endocrine Disrupting Chemicals) grote risico's in voor de gezondheid. Ze liggen aan de basis van vruchtbaarheidsproblemen, geboortefwijkingen, bepaalde kankers en neurologische gedragsstoornissen. In veel producten voor dagelijks gebruik, zoals verzorgingsproducten en textiel, zitten hormoonverstorende stoffen.

Zeker kinderen en zwangere vrouwen horen niet in aanraking te komen met hormoonverstorende stoffen. Vanuit het voorzorgsbeginsel moeten er regels komen die de bewijslast omkeren: zonder de zekerheid dat een product veilig is, mag het niet op de markt komen. Waar er alternatieven gekend zijn, moeten producenten die verplicht gebruiken. De Europese Unie moet daar regels voor uitwerken en alternatieven promoten.

Het VN-Kinderrechtencomité vraagt België regels te maken en toe te passen die zorgen dat de privésector aandacht heeft voor kinderrechten en milieu (§14a). Het vraagt aandacht voor luchtverontreiniging en bewustmaking over klimaatverandering (§35).

### Meer informatie

- Expertengroep *Childproof/Gezinsbond (2017), Childproof CEHAP. Actieplan milieu en gezondheid voor kinderen.* <https://www.gezinsbond.be/Gezinspolitiek/Documents/Childproof/Childproof%20CEHAP%20NL.pdf>
- *Informatieverslag betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten inzake de preventie en de eliminatie van hormoonverstorende stoffen in de consumptie, met het oog op de bevordering van de volksgezondheid.* Verslag namens de Commissie voor de Institutionele Aangelegenheden (Senaat), S.6-303, 23 februari 2018. <http://www.senate.be/www/webdriver?MltabObj=pdf&MlcolObj=pdf&MlnamObj=pdfid&MltypeObj=application/pdf&MlvalObj=100663866>
- Committee on the Rights of the Child (2017). *Report of the 2016 Day of General Discussion. Children's Rights and the Environment.* <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2016/DGDoutcomereport-May2017.pdf>
- Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc\\_c\\_bel\\_co\\_5-6\\_auf\\_f\\_1.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf)

## 4.3. Werk minimumnormen uit voor opvang en ondersteuning van kinderen op de vlucht en leef ze na

De opvang van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en van gezinnen met kinderen is op verschillende plaatsen in Europa ondermaats. Soms zelfs mensenwaardig. Kinderrechten en mensenrechten worden flagrant geschonden. Internationale ngo's trekken al lang aan de alarmbel. Samen met het Europees Netwerk van Kinderombudspersonen (ENOC) vragen wij de Europese lidstaten om de rechten van kinderen op de vlucht veel beter te beschermen.

### Kinderen op de vlucht zijn in de eerste plaats kinderen

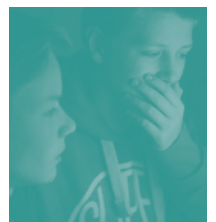
Het is onaanvaardbaar dat duizenden kinderen sterven, slachtoffer worden van allerlei vormen van misbruik en mensenhandel, en geen toegang krijgen tot fundamentele basisrechten. Ook in alle beslissingen over kinderen op de vlucht moet het belang van het kind de eerste overweging zijn. Kinderen zijn vandaag nog veel te weinig zichtbaar in het Europese asiel- en migratiebeleid. Er is dringend een allesomvattend Europees Actieplan nodig voor kinderen op de vlucht.

Dit is volgens het Kinderrechtencommissariaat dringend nodig:

- Minimumstandaarden voor opvang en ondersteuning van kinderen op de vlucht. Die set van standaarden moet Europees ontwikkeld worden en EU-lidstaten moeten elkaar ondersteunen om die standaarden te realiseren.
- Duidelijke monitoring van kinderen op de vlucht. Dat is des te belangrijker voor niet-begeleide minderjarigen.
- Voorrang voor kinderen in de relocatieprogramma's van de Europese Unie.

### Meer informatie

- ENOC-rapport '*Safety and fundamental rights are at stake for children on the move*', 2016, [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/rapport\\_enoc\\_januari\\_2016.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/rapport_enoc_januari_2016.pdf)



# Nota's

A series of horizontal dotted lines for writing notes.



# Nota's

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

# Colofon

## Memorandum 2019

Vlaanderen, België en Europa kunnen het verschil maken.  
Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst.  
januari 2019

### Redactie

Leen Ackaert  
Michaël Bouchez  
Naima Charkaoui  
Hilde Cnudde  
Freddy Koopman  
Isabel Moerman  
Julie Ryngaert  
Inge Schoevaerts  
Katrien Temmerman  
Dominique van den Akker  
Els Van Hemelrijck  
Bruno Vanobbergen  
Sofie Van Rumst  
Jean Pierre Verhaeghe  
Chris Vleugels

### Tekstredactie

Mark Van Bogaert

### Concept en vormgeving

Spindokter

### Foto's

Koen Broos

### Verantwoordelijke uitgever

Bruno Vanobbergen  
Kinderrechtencommissaris  
Leuvenseweg 86  
1000 Brussel

Dit memorandum staat ook online op [www.kinderrechtencommissariaat.be](http://www.kinderrechtencommissariaat.be).



Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement



